

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

S. D. N. Benedicti XIV. Declaratio Super Matrimoniis Inter Protestantes Et Catholicos

Benedikt <XIV., Papst>

Coloniæ, 1746

VD18 1439684X-001

9. Consilium P. Dominici Turano Soc. Jesu.

urn:nbn:de:hbz:466:1-40802

H.

DISSERTATIO

Super primo Dubio.

An

Matrimonia ab Hæreticis inter se in Locis fœderatorum Ordinum Dominio in Belgio subiectis contracta, non servatâ forma Concilii Tridentini, censenda sint valida.

INitio præmittendum videtur, quod Fundamentum, ac Basis recti in hac tota controversia Judicii ab utraque parte tam affirmantium, quàm negantium valorem Matrimoniorum, de quibus disputatur, reponenda sunt in mente, & intentione Ecclesiæ circa vim, ac robur Decreti Tridentini *Sess. 24. cap. 1. de Reformat. Matrim.* Nam si Mens sit, ut ea Lege non ligentur Populi, de quibus agimus; jam cessat tota ratio negantium valorem, quippe tota, quanta est, ex illa lege repetitur. Contra si Mens sit, ut ligentur: corruunt prorsus argumenta valorem Affirmantium.

Decem hujusmodi argumenta incredibili diligentia, & acri Judicio ab Illustrissimo Domino Secretario collecta habemus præ manibus; neque alia credo aut ab Affirmantibus afferri, aut excogitari facilè posse. Singulis Argumentis videmus suas solutiones aptè subjunctas. Sed affirmare mihi posse videor neque argumentis illis, neque solutionibus istis vim constare ullam, nisi vim respectivè totam repetendo ab Intentione Ecclesiæ.

K 3

Atque

Atque ut hujus rei specimen brevissimè præbeam; Ex decem allatis pro valore argumentis, Primum & secundum, quæ sumunt Hæreticos, vel esse moraliter sine Parochia, vel esse in Parochia moraliter diversa à Catholicis, vim nullam habent, nisi illud *Moraliter* alludat ad Judicium prudenter fundatum in Ecclesiæ voluntate. Quartum, & Quintum desumpta ab ignorantia vel Legis Tridentinæ, vel tituli spurii in Ministrellis, nihil possunt, nisi considerentur tamquam Indicia benignæ voluntatis Ecclesiæ. Tertium, Sextum, & Octavum, quæ referuntur ad Epichejam Septimum, & Nonum, quæ ad consuetudinem explicari, & intelligi nequeunt ex natura ipsa Epichejæ, & consuetudinis, nisi rem reducendo ad rectam mentem, vel consensum Legislatoris. Decimum denique fundatum in directa probabilitate Sententiæ affirmantis, niti debet principio reflexo, quod illa stante directa probabilitate, præsumatur adjungi suffragium Legislatoris, præsertim pro qualitate materiæ favorabilis.

Itaque mihi videtur eò dirigenda consideratio tota in hac Causa, ut investigetur mens, & intentio Legislatoris.

Præmitto secundò, quod hanc mentem indagare possumus vel in ipso primo Legislatore, id est in Concilio Tridentino, vel in Ecclesia subsequente, cui novæ supervenientes rerum mutationes fiunt pro tempore præsentis. Ad mentem Tridentini exquirendam potissimùm conducunt Regulæ Epichejæ: Ad mentem subsequentis Ecclesiæ speciali modo conferunt Regulæ consuetudinis.

P A R S P R I M A

De Mente Concilii Tridentini.

§. I.

Proponuntur Regulæ Epichejæ.

Incipio à Mente Tridentini ad Regulas Epichejæ consideranda.

E Pichejam esse unam ex præcipuis Virtutibus docet post Aristotelem *S. Thomas 2. 2. quest. 120.*, ubi notat dici posse latinè *Æquitatem*.

Porrò ad hanc Virtutem spectat dictare, quando casus aliquis cæteroquin ex vi verborum legis universalium non exceptus, excipiendus tamen est ex vi animæ Legis, quæ est recta Mens Legislatoris. Ad discernendos verò hujusmodi casus exceptos tribus Regulis hæc Virtus utitur.

Prima est, quando materia Legis in casu evadit iniqua. Sic à Lege restituendi Domino depositum excipitur restitutio gladii Domino furioso.

Secunda est, quando materia evadit tam ardua, & difficilis, ut inhumanum, & irrationabile fuisset istum casum velle comprehendere. Sic à lege generali abstinendi per Quadragesimam à Carnibus excipitur graviter Ægrotus.

Atque in istis duobus casibus solet deficere in humano Legislatore nedum voluntas, sed etiam potestas eos casus comprehendendi.

Tertia regula est, quando licet absolutè, & simpliciter non defuerit potestas à Legislatore, si summo jure uti voluerit; tamen re ipsa noluerit casum comprehendere: idque colligitur ex con-

currentibus iudiciis. Sic à lege generali Jejunii excipiuntur minores annis uno, & viginti juxta receptam Sententiam Doctorum cum *S. Thoma 2. 2. quest. 147. art. 4. ad 2.*

Applico jam ad casum nostrum secundam, & tertiam ex præfatis Regulis.

§. 2.

Mens Tridentini ex secunda Regula Epicheja.

REvoco prius in memoriam, quàm diuturna, & acris fuerit in Tridentino Disputatio circa Decretum nostrum. Difficultas præcipua, ut legere est in Historia Cardinalis Pallavicini *lib. 22. cap. 4.*, & *lib. 23. cap. 3. & 9.* inde oriebatur, quod Jure tam naturali, quàm Divino, confirmato etiam in Evangelio, constitutum reperitur humano Generi, & concessum remedium concupiscentiæ in Matrimonio, & dato omnibus libertas eo remedio licitè utendi contra gravissimum, & universale malum. Hujusmodi autem libertas naturali, & Divino Juri nixa, videbatur magno PP. Tridentinorum numero vel non posse ab Ecclesia restringi, vel æquum non esse restringi.

Præsertim quia, ut observabat in suo Judicio Rithovius Episc. Iprens., agebatur de restringenda ea libertate universim, & quoad omnes Personas, & non tantùm in particulari quoad aliquam speciem Personarum, e. g. conjunctarum certo quodam gradu consanguinitatis. Quare licèt Ecclesia & potuisset, & rationabiliter voluisset prædictam naturalem libertatem restringere quoad paucas illas Personas, quæ iis gradibus conjunctæ forent,

forent, tamen vel non posset, vel non deberet restringere tali modo, qui extenderetur ad omnes Mundi Personas.

Accedat gravis hæc consideratio, quod Christus ipse Dominus, cui data est omnis potestas in Cælo, & in Terra, quamvis in nova Lege Gratiæ Matrimonium elevaverit ad Sacramenti dignitatem, atque adeo illud constituerit in novo quodam valdè diverso, ac longè firmiore statu, quàm antea fuisset: Quamvis item præviderit tam Judæos, quàm Gentiles, alioquin post sufficientem Legis Evangelicæ promulgationem ad eam amplectendam obligatos, nihilominus ex pertinaci odio, & contemptu illam rejecturos; tamen cum posset, noluit illos eosdem Legis suæ hostes infensissimos privare generali illo concupiscentiæ remedio. Quare reliquit tam Judæis, quàm omnis generis Infidelibus valida Matrimonia, etiamsi ad præscriptum Legis Evangelicæ illa contracturi non forent. Quia in re Christus Dominus peculiater ostendit illum se esse, de quo prædictum fuerat. Isa. 42. *Calamum quassatum non conteret, & linum fumigans non extinguet.*

Hæc gravissima difficultas ab aliis aliter exposita compulit omnes Concilii Patres. Primò ad præmittendam omninò eam Decreti jam præparati partem, quæ irritabantur Conjugia Filiorum sine consensu Parentum. Secundò ad ita temperandam alteram Decreti partem adversùs Matrimonia clandestina, ut libertas illa naturalis restringeretur quam minimè fieri posset, & præcisè tantum, quantum videretur expediens ad evitanda mala & clandestinis ex hominum abusu proficisci solita.

His positis, placeat nunc observare ad quas angustias, & difficultates hodie reducatur remedium illud naturale concupiscentiæ respectu Populorum, de quibus agitur; Si contendamus ex mente Tridentini, illos adhuc ligari, & comprehendi sub ejusdem lege, non obstante præsentis systemate illarum Provinciarum.

Ex una parte validè contrahere non possent sine Parocho Catholico: Ex alia parte hinc Magistratus severissimis legibus eos prohibent à Catholico Parocho adeundo; Inde Ecclesia ipsa sanctissimè prohibet Parochis Catholicis, ne illorum Matrimonii assistant, nisi abjurata prius Hæresi.

Hoc re ipsa perinde est, ac illis Populis in hunc modum edicere: Vel convertimini ad Fidem Catholicam, vel scitote vos carituros remedio naturali concupiscentiæ. Quod ipsum est illos efficere deterioris conditionis, quàm sint Judæi, & Infideles.

Quæso nunc consideretur, an conversio illorum Populorum sit facilis? An potius sit tam ardua, ut non videatur rationabile illos spoliatos velle suprascripto remedio, nisi prius tam arduam difficultatem superent? Et noto, quod nunc non agitur de unius, aut alterius hominis Matrimonio, sed de Matrimoniis integrorum, & frequentium Populorum. Iterum dico, nonnè summè arduum est eos Populos converti?

Neque verò victoria hujus difficultatis penderet à solo, & mero libito illorum hominum. Rectè scripsit *Cardinalis Albitius de Inconstan. cap. 14. num. 55* ad Hæresim formalem non sufficere in subiecto Baptisum, sed requiri insuper Instru-
ctio-

tionem. Hinc *cap. 11. num. 10.* notaverat Rusticos, Pueros, Mulieres, aliosque hebetis ingenii, qui per simplicitatem potius, quàm per errorem incidunt in Hæresim, non posse dici formaliter Hæreticos. Jam quanta sit turba hujusmodi generis hominum in iis Populis, nemo nescit. Ad eos ergo convertendos opus esset Instructione; opus esset dedocere errores, removere præjudicia, quibus ab Infantia cæci illi, & infelices homines imbuti sunt. Pars maxima incapax est seipsam instruendi per libros. Opus ergo esset viva voce Catholicorum Prædicatorum. At quæ spes invehendæ Prædicationis Fidei Catholicæ apud Hæreticos illos? Sed quid opus pluribus ad maximam difficultatem conversionis illorum Populorum ostendam, cum res sit omnibus compertissima?

Posita igitur hac tanta rerum mutatione, moraliter illis Populis insuperabili, propter quam redditur iisdem moraliter impossibilis observantia Decreti Tridentini; locum videtur habere debere secunda, quam dixi, Epichejæ regula, quâ docemur, casum moralis impossibilitatis censi exceptum à lege: accedente præsertim mente Tridentini, quæ, ut diximus, fuit, ut lege sua, quâ videbat restringi remedium naturale concupiscentiæ, non introduceretur nisi quam minima restrictio, & mediocris difficultas non magno negotio superabilis.

Et sanè ipsa Sacra Congregatio hanc Epichejæ regulam secuta in iteratis illis Resolutionibus, quæ laudantur, & confirmantur in una *Indiarum Orientalium* producta in Foliis Illustrissimi Secretarii,
illa

illa nimirum, quâ decretum fuit, in locis, ubi non adest Parochus, vel si adsit, accessus ad eum non est tutus, & facilis, valere Matrimonium sine Parocho, si saltem coram Testibus fiat. Ex qua resolutione, ut hoc obiter observem, planè refutatur illorum opinio, qui dicant Epichejam non habere locum in lege irritate. Hæc enim resolutio certè non est lex aliqua nova derogans legi Tridentinæ pro casibus in eadem resolutione consideratis: sed est tantùm legitima Interpretatio ejus legis, atque declaratio, quod casus illi propter adjunctam moralem impossibilitatem intelligendi sunt excepti à lege Tridentina.

Ubi juvat advertere duo notatu digna. Alterum est, quòd *in cit. Causa Indiar. Orient.* agebatur de tempore Schismatis exorti in Serra Malabarica, quo Schismate sese implicuerant ipsi Populi, qui proinde Presbyteros Schismaticos in Parochos illegitimos sibi delegerant. Nihilominus Sacra Congregatio nullam rationem habendam censuit voluntariæ rebellionis eorum Populorum à Pastore legitimo: neque distinxit inter eos, qui culpâ suâ carerent veris Parochis, & inter eos, qui sine culpa: sed generatim pronunciauit moralem impossibilitatem adeundi verum Parochum, undecumque illa originem traxisset sive à Populi culpa, sive non, facere casum exceptum à lege Tridentini. Alterum est, Sacram Congregationem admisisse tunc Matrimonia sine Parocho legitimo facta; rejecisse tamen omninò, quæ in illo eodem Schismate facta fuissent cum dispensatione Pastoris intrusi in impedimentis dirimentibus. Unde intelligimus magnum reponendum esse

esse discrimen inter impedimentum proveniens ex absentia Parochi, quod omnia prorsus Matrimonia generaliter impedit, & inter reliqua impedimenta, quæ dumtaxat impediunt Matrimonium cum certo genere Personarum.

Jam verò ex laudata resolutione Sacræ Congregationis dicimus mentem Concilii esse benignè, & secundùm æquitatis regulam interpretandam. Dicimus Ecclesiam leges suas accommodare humanæ infirmitati ad ipsius Dei Opt. Max. exemplum, qui ut dicitur Sapient. 12. *Cùm tranquillitate judicat, & cum magna reverentia disponit nos.* Dicimus, in hac præsertim lege, qua restringebatur Hominibus usus à natura, & Deo concessus remedii ad curandam gravissimam concupiscentiæ ægritudinem tantopere necessarii, Ecclesiam discretè gessisse se: ac proinde de ejus mente non fuisse, *ut quæ salubriter pro utilitate Hominum introducta sunt, ea nos duriore interpretatione contra ipsorum commodum producamus;* quemadmodum loquitur L. *Nulla ff. de legibus,* qua lege S. Thomas in simili materia utitur 1. 2. *quest. 96. art. 6.* Itaque de mente Concilii dicendum est non fuisse præfato naturali remedio spoliare maximam Hominum multitudinem etiam tum, cum moralis impossibilitas occurreret observandi restrictionem à se impositam.

Fateor, ejusmodi morales impossibilitates non esse relinquendas uniuscujusque Privati judicio. Sed quoniam hodie loquimur coram legitimis Interpretibus Tridentinæ legis, licebit proponere considerandem, utra censenda sit major impossibilitas, illa ne, quæ resultabat in Schismaticis Indice ex eo quo non esset illis tutus, & facilis accessus ad

Pato-

Parochum? An verò illa, quæ resultat in Hæreticis Bataviæ ex eò quòd non sit illis facilis accessus ad profitendam Catholicam Fidem? Nam hæc esset illis superanda difficultas, ut diximus, si vellent recuperare naturale Matrimonii remedium.

Sed liceat hoc idem illustrare alio quodam exemplo. Certum est ex S. Thoma, Bellarmino, & reliquis communissimè, quod Matrimonii contractus apud infideles, æquè ac cæteri humani contractus, subjacet legibus Domini temporalis illorum, sive quoad licitum, sive quoad validum. Fingamus nunc aliquem bonum virum zelo quodam conversionis Judæorum ferventem suggerere Summo Pontifici, ut pro Judæis subditis Ecclesiastici Status ferat hanc legem, scilicet, *ut illiteneantur sub pena nullitatis Matrimonia contrahere coram Magistratu Loci.* Interim verò Pontifex prohibeat singulis Magistratibus, ne coram se illos admittant, nisi prius convertantur ad Christum, Credo sanè, legem hanc visum iri omnibus irrationabilem vel hoc solo nomine, quod miseros illos homines privaret naturali concupiscentiæ remedio sibi hætenus per Christum ipsum relicto; nisi difficultatem hanc maximè arduam superarent se convertendi ad Christum. Et tamen non minus Judæi tenentur Christianam Religionem amplecti, quàm Batavi Catholicam: non minus Judæi odio flagrant adversus Christianam Religionem, quam Batavi contra Catholicam. Et alioquin in manu Pontificis est facere, ut Judæi sibi subditi Christiana Doctrina instruantur: quod item de Batavis dici non potest.

Dicet fortè aliquis, eam legem fieri contra Judæos non posse, quia non licèt cogere Infideles ad Fidem,

Fidem, illa autem Lex esset gravis, & manifesta coactio.

Sed respondeo; Ideo esset gravis coactio, quia Judæis imponeret gravissimum onus prius resipiscendi ab inveteratis erroribus suis, & amplectendi Christianam Religionem, contra quam misera, & cæca Gens illa imbuta est ab Infantia infinitis præjudiciis, quæ facile non sit evellere: Quare inhumanum meritò videretur eosdem spoliare naturali libertate Matrimoniorum, nisi prius superent tam arduam difficultatem. Applicetur hic discursus Populis Hæreticis fœderati Belgii, & perspicuum erit vim eandem in illis habere.

Dicet forsitan iterum alius, quod Batavi cum rebellarent, ab Ecclesia reperiabantur jam sub obligatione Tridentinæ Legis Judæis verò de novo imponeretur Lex illa.

Sed respondeo in primis; Onus, quod Judæis in illa Lege imponeretur, non esse re ipsa novum onus, quippe antecedenter ad eam legem reperiuntur sub obligatione Christianæ Religionis amplectendæ. Deinde dico, idem Judicium fieri debere circa impositionem novæ Legis, ac circa sensum, vel conservationem antiquæ.

Habendum enim semper ante oculos est, quod ad Legis humanæ rationabilitatem, ac proinde ad valorem (si enim rationabilis non est, Lex non est) debent concurrere certæ quædam conditiones, illæ scilicet, quæ numerantur in Jure Canonico cap. *Erit autem dist. 4.*, nempe quod sit possibilis secundum naturam, id est non maximè difficilis, quod sit possibilis secundum Patriæ consuetudinem, quod sit loco, temporique conveniens, quod sit

sit in commodum subditorum &c. Habendum pariter est ante oculos, quod defectus huiusmodi conditionum sicuti reddit irrationabilem Legem, cum primum fertur, si tunc ille defectus contingat, ita si contingat post Legem latam, vel illam abrogat, vel ostendit ab initio ipso non comprehendisse casum, in quo dictæ conditiones deficient. Nam cum conditiones illæ sint de Legis essentia; Quandocumque illæ deficient sive ante, sive post, non potest non deficere essentia Legis. Qua de causa S. Thomas in aureis suis quæstionibus de Lege humana l. 2. quæst. 95. 96. & 97. præactis conditionibus Legis iis, quas diximus; deinde ad defectum, vel concursum earumdem conditionum examinat semper, & constituit, quid sit dicendum tum de nova Lege condenda, tum de Legis prius conditæ sensu, exceptionibus, mutatione, cessatione, vel abrogatione.

Juxta quam rectissimam Regulam nobis quoque concludendum erit, quod sicuti rationabile non esset novam Legem nunc primum edere, qua sive Judæis, sive Hæreticis reddatur impossibile remedium naturale concupiscentiæ, nisi prius convertantur ad Fidem, ita pariter irrationabile censeatur debeat antiquam Legem trahere ad eum casum comprehendendum, in quo similiter iisdem Populis idem remedium impossibile reddatur, nisi prius convertantur ad Fidem.

§. 3.

De eadem Tridentini Mente ex tertia Regula Epicheja.

HActenus de secunda Regula Epichejæ, quæ considerat mutationem in materia Legis factam

Etiam propter supervenientem aliquam maximè arduam difficultatem, qua stante, irrationabile sit Hominem obligare.

Gradum nunc facio ad tertiam Regulam, nempe ad indicia, quæ suadent Legislatorem, quamvis absolutè potuisset, noluisse tamen casum aliquem comprehendere sub lege.

Sed iterum revertendum ad Historiam Cardinalis Pallavicini *cit. lib. 22. Cap. 4.* Duo ille alia narrat. Primo Jacobum Lainex proposuisse, secuturum ex præconcepto Decreto, quo Hæretici remansuri essent sine veris Matrimoniis; Unde notissima alia absurda consequerentur, Concubinatuum innumerabilium, Prolium omnium illegitimarum, Perturbationis successuum, Maculae, & Ignominia totius Reipublicæ &c. Hoc autem à Lainex propositum incommodum visum omnibus PP. fuisse inconveniens in hac materia maximum, ideoque diligenter cavendum. Secundò hac de causa PP. adhibuisse Decreto temperamentum necessariae in unaquaque Parochia publicationis specialissimâ formâ faciendæ.

In primo horum duorum habemus rationem, quæ Concilium movit ad temperandum Decretum. In Secundò habemus particulare expressum temperamentum tunc adhibitum. Ex utroque indicia promicant, quæ suadeant de mente Concilii non fuisse casum hunc nostrum comprehendere.

§. 4.

De Primo Indicio.

ET ex primo quidem jam habemus hoc fuisse Tridentini gravissimum Judicium, nimirum
L. Populos

Populos Hæreticos non esse absque veris Matrimoniiis relinquendos. Hinc autem sponte sua videtur sequi, quod Mens Concilii non fuerit lege sua casum comprehendere, in quo Hæretici Populi relinquendi absque veris Matrimoniiis essent; Ne dicatur Concilium statuisse contra id, quod Judicabat, sive quod idem est, statuisse contra mentem suam.

Quamobrem qui sentiunt Matrimonia in casu valere, si mihi videntur rectius facere, quam qui sentiunt non valere: Illi enim sequuntur intentionem Legislatoris, quæ *potior est*, ut ait S. Thomas infra laudandus, hi verò nimis rigidè sectari verba videntur. Et ideo non incongruè hîc applicatur L. *non dubium est. Cod. de leg., & Const.* Principumquam Legem allegat pro confirmatione suæ de Epicheja Doctrinæ S. Thomas 2. 2. *quest. 120. art. 1.*; sic autem ea Lex habet: *non dubium est in Legem committere eum, qui verba Legis amplexus, contra Legis nititur voluntatem.* Eadem porro Lex post S. Thomæ tempora reperitur canonizata in Reg. ult. Juris in 6., ubi sic: *Certum est, quod is committit in Legem, qui Legis verba complectens, contra Legis nititur voluntatem.* Idemque traditur cap. *Humana aures. 22. quest. 5.* ex S. Gregorio Magno ibi - *Non debet aliquis verba considerare, sed voluntatem, & intentionem, quia non debet intentio verbis deservire, sed verba intentioni,* ubi Gloss. V. *verba congerit Jura alia idem inculcantia.*

Sed opponet hîc aliquis, voluntatem Concilii fuisse restrictam ad Hæreticos sui temporis, & idcirco dumtaxat fuisse sollicitum, ne videretur Decreto suo illos involvere, de futuris verò Hæreticis,

cis, qui fortè post publicatum inter eos Concilium defecturi ab Ecclesia forent, nihil providisse.

Respondeo tamen in hac objectione confundi duo, quæ distinguenda maximè sunt. Primum est ratio, qua permotum Concilium fuit ad temperandum Decretum : Secundum est temperamentum tunc in specie adhibitum.

Ratio fuit, quia Hæretici Populi non sunt absque veris Matrimoniis relinquendi, ut jam vidimus. Hæc autem ratio una, & eadem est relatè ad omnes omninò Hæreticos sive antiquiores, sive recentiores : Nam æquale inconveniens sequitur sive hi, sive illi relinquuntur absque veris Matrimoniis. Et alioquin non minus detestabiles Concilio erant Duces illi rebellionis in Ecclesiam tempore ejusdem Concilii grassantes, quàm qui postea nascituri ex illis essent, quorum ipsorum ruina illorum primorum scelere potissimum tribuenda foret.

Temperamentum verò in specie tunc adhibitum non nego expressius cavisse Hæreticis illius primi temporis, sed cum illi tunc obversarentur Concilio ante oculos, mirum non est, si Concilium satis habuit tale tunc temperamentum eligere, quo illis expressè consuleret. Pro aliis verò catibus similibus in futurum reliquit implicitè mentem suam satis intelligendam ex ratione ipsa, qua permotum est ad illud tunc expressum temperamentum addendum.

Jam verò ad indagandam Legislatoris mentem plus valet ratio, qua movetur ad disponendum, quàm modus ipse particularis disponendi : Nam modus frequenter attemperatur circumstantiis, quæ magis in præsentia urgent : At ratio si una, &

eadem semper perseverat, eodem semper modo manifestat quid de mente disponentis intelligendum sit. Et sanè ubi de maximo incommodo vitando agitur, intentio finis, idest incommodi illius vitandi, solet esse universalis, & efficax: Electio verò mediorum ad illud vitandum adhiberi frequenter solet limitatius pro occurrente necessitate. Unde non tam ex mediis, quàm ex fine metiri mentem Operantis debemus.

Atque in eo, quod diximus de maximo momento ad mentem Legislatoris indagandam residente in ratione ipsa Legis, fundantur Doctrinæ communissimæ apud I. V. Doctores, & apud Theologos de extensione Legum ob identitatem rationis. Quae de re post alios plures tractat exquisito Iudicio Saurez. de leg. lib. 6. cap. 2. & seq.

§. 5.

De Secundo Indicio.

Sed expendamus nunc illud ipsum speciale temperamentum, quod tunc Tridentinum adhibuit. Dico enim ex illo ipso resultare novum indicium suadens, quod de ipsius mente non fuerit comprehendere casum nostrum.

Primò præcepit Ordinariis, ut quam primum possent curarent hoc Decretum Populo publicari, & explicari in singulis Parochialibus Ecclesiis; idque in primo anno quàm sapissimè; deinde quoties expedire viderent.

Secundò decrevit, ut Decretum in unaquaque Parochia non prius suum robur habere inciperet, quàm post 30. dies à die primæ publicationis in eadem Parochia factæ numerandos Ita sess. 24. cap. 1 de Reformat. Matrim.

No-

Notanda nunc aliqua sunt certa, & liquida in facto quoad res Belgicas ex Historia Cardinalis Bentivogli ex Batavia Sacra, & ex Historia Ultrajectina.

Concilium Tridentinum fuit à Pio IV. confirmatum anno 1564. Multo ante hunc annum Hæresis (1.) latè invaserat Provincias Belgicas, tamque altas jam ibidem radices egerat, ut Magistratus ad Margaritam Parmensem scriberent, ita jam auctum Hæreticorum numerum, & eo audaciæ prolapso, ut edicta regia palam contemnerentur, nec possibile amplius foret illa executioni mandare. Isto ipso anno 1564. pluribus in Locis (2.) violenter effringunt Carceres, & Socios de Hæresi damnatos liberant. Palam insuper non de nocte modo, sed etiam de die cæpta frequentari exercitia novarum Sectarum.

Anno sequenti 1565. prope anni finem tentata (3) Ultrajecti fuit prima publicatio Concilii Tridentini; sed appellantibus Capitulis plerisque, & aliis, non processit; ut docet Testimonium Victoris Scorelii oculati Testis. Isto tamen eodem anno (4) erumpit Factio vulgò *Compromissum* nuncupata, quæ fuit veluti primum signum Rebellionis contra Dominium Hispanorum, unde continuata ferè serie aliæ ex aliis turbæ subnatæ sunt.

Anno 1566. plurimis in Locis (5) exercetur pu-

L 3

blica

(1) *Card. Bentiv. Hist. l. 1. p. 45. 46. 47. 49.*
edit. Colonien. anni 1632.

(2) *Id. l. 2. pag. 68.*

(3) *Batav. r. Sa. par. 2. pag. 19.*

(4) *Card. Beniv. l. 2. p. 76.*

(5) *Id. 16. pag. 97. 98.*

blica Hæresis Prædicatio, confluentibus undique Ministris Lutheranis, Calvinistis, Anabaptistis, Simul incœptum publicum Bellum contra Sacras Imagines, Ecclesias, Monasteria utriusque sexus. Hujus anni Augusto Mense (6) devastantur Ecclesiæ Antuerpiæ, quod exemplum statim alibi secutæ sunt præcipuæ quæque totius Belgii Civitates: id quod multo magis etiam antea factum fuerat per Oppida, & Pagos in omni ferè Provincia; cujus vastitatis furorem, vel illud unum ostendere potest, quod (7) *tridui spatii quadringentis Ecclesiis* toto Belgio strages illata fuit. In ipsa Ultrajecti Civitate Magistratus coactus fuit Hæreticis concedere Augusto Mense hujus ejusdem anni 1566. unam Parochialibus Ecclesiis. Quo pariter anno (8) usque adeo Hæretici invaluerunt, ut coacta Margaritha fuerit abolere omnem umbram assertæ Inquisitionis, & liberam concedere Prædicationem Hæreticis in plurimis illis Locis, ubi jam exercebatur. Inter has autem tot turbas, & tumultus legimus (9) Ultrajecti prope finem Junii hujus anni factam secundam Publicationem Tridentini, quod per dies aliquot à capite ad calcem lectum latinè fuit in Metropolitana Ecclesia, Teutonicè verò in Domo publica Civitatis; cujus publicationis Acta publica conscripta sunt, adhibito in Testem laudato supra Scorelio.

Isto eodem anno (10) missus in Belgium fuit
Dux

(6) *lb. à pag. 104. ad 107. & pag. 112.*

(7) *Hist. Ultraj. pag. 6.*

(8) *Cardin. Bentiv. l. 2. pag. 109. & seq.*

(9) *Batav. Sacr. pag. 19.*

(10) *Card. Bentiv. l. 3.*

Dux Albanus cum Exercitu, eoque pervenit sequenti anno 1567. Res ille quidem invenit in aliquantula quiete post recuperatam per Margaritam Valencianam, & Antuerpiam repressam. Sed brevis fuit, & infida illa quies. Anno enim sequente 1568. initium factum est Bellorum eorum, quorum denique exitum omnes norunt. Porro Dux quoque Albanus (11) laboravit pro Tridentini promulgatione, cujus proinde conatibus effectum est, ut ejus tertia publicatio Ultrajecti restaurata fuerit anno 1570. Præterea quasdam alias alibi factas, ut perhibetur, Publicationes, de quibus quidquid dici potest, exposuit in sua Relatione Eminentiss. Dominus de Alsatia.

Meum hic non est statuere quantum turbulentis hujusmodi infirmis, ideoque toties repetitis Publicationibus, iisdemque hinc per Catholicos multos oppugnatis, inde per Hæreticos omnes contemptui habitis, tribuendum sit. Taceo insuper quam parum credibile sit potuisse satisfieri voluntati Concilii, talia tempora dum fluerent, quoad priorem illam Decreti partem, qua præcipitur hoc Decretum & publicari, & explicari Populo in singulis Parochiis, idque primo anno quam sapissimè &c.

Unum hoc mihi satis erit ex relatis factis tamquam certum colligere, quod de tempore qualiscumque Publicationis sive in Synodis, sive in Parochiis singulis factæ, jam Hæretici illarum Provinciarum erant palam segregati ab Ecclesia, ejusque se obedientia publicè jam subdlexerant; quamvis eatenus à Dominio temporali Regis Hispani recedere non licuisse.

L 4

Posita

(11) *Batav. Sacr. pag. 16.*

Posita autem hujusmodi publica illorum separatione ab Ecclesia, dicentium videtur, quod publicatione illa, quæ separationi eidem supervenit, ligati non fuerint, seu affecti Hæretici illi, nisi fortè ad summum ad tempus quoad scilicet, spes illos ad Ecclesiam reducendi aliqua relicta est.

Id ut probem, revoco in memoriam prudentissimam observationem Illustrissimi Domini Secretarii in suis, quas præ manibus habemus, doctissimis Adnotationibus num. 44. Ibi fatetur, *communiter receptum esse Hæreticos Ecclesiæ Legibus post infelicem eorum lapsum non teneri, quippe quod nolit Ecclesia Potestatem, & Jurisdictionem, quæ ceteroquin pollet, in Filios illos perduelles exercere; quamquam temperandam eam Doctrinam censet, hæc subdens: Hac tamen ratio videtur suffragari tantum Hæreticis Angliæ, Scotia &c. quæ ante annum 1545, quo Tridentina Synodus haberi cepit, hæresi jam infecta reperiabantur.*

Jam tota hæc Doctrina, etiam dicto modo temperata, benè probat, quod ex mente Concilii, & Ecclesiæ, publicatione Legis Tridentinæ in Belgio, ut præfertur, edita non ligabantur Hæretici illarum Regionum jam antea ab Ecclesia tam palam segregati, quam segregati ante Concilium erant Hæretici Angliæ, Scotia &c.

Nec quidquam refert, quod separatio Anglorum contigerat de tempore, quo Concilium Legem scribebat; separatio verò Batavorum de tempore, quo Concilii Lex publicabatur. Etenim diligenter est advertendum, quod Concilium non tunc imposuit obligationem, cum Legem scripsit, sed obligationem distulit ad tempus Publicationis:

Neque

Neque solum distulit obligationem passivam, sed vim ipsam activam, & obligativam Legis: expresse enim disposuit, ne sua Lex inciperet robur habere, nisi post talem determinatam publicationem. Lex autem, quæ ex Legislatoris expressa dispositione dumtaxat incipit robur habere post certam solemnitatem ante illam solemnitatem, perinde est, quasi non esset; accedente verò ea solemnitate, perinde est, ac si tunc primò ferretur; præsertim quando tunc nullum alicujus retrotractionis effectum paritura est. Igitur Concilium tunc censetur obligationem imponere, cum publicatio in actum perducitur. Quandoquidem ergo juxta allatam, & communiter receptam Doctrinam Ecclesia Lege aliqua ad Disciplinam spectante novam obligationem imponens, non censetur illam imponere velle Filiis illis, quos jam perduelles invenit; & quandoquidem tunc Ecclesia obligationem Belgii Populis imponebat, quando ibi publicata Lex fuit; & tunc jam Hæreticos illius Regionis in statu perduellionis, & separationis reperiebat; concludendum est, quod Intentio Ecclesiæ non erat tunc obligationem hujusmodi Filiis jam perduellis, & separatis imponere.

Et ratio tum Doctrinæ illius communiter receptæ, tum ejus ad casum nostrum applicationis hæc est: Quia si Ecclesia Legem, sive obligationem novam hujusmodi Perduellis imponere vellet, frustra laboraret, atque operam, & oleum perderet. Quinimo obligationem novam inducere vellet, quando certò prævideret non in ædificationem fore, sed in destructionem, non in

utilitatem, sed in perniciem talium subditorum: id quod maximè abhorret ab omnibus principiis, quibus regulari Legislator debet in nova Lege, si-
 ve obligatione inducenda. Esset proinde conatus, & actus valdè imprudens contra Monitum Spiritus Sancti Eccles. 32. *Ubi auditus non est, non effundas Sermonem.* Et contra gravissimum illud Christi Domini Mandatum Matth. 7. *Neque mittatis Margaritas vestras ante Porcos, ne forte conculcent eas pedibus suis, & conversi distrumpant vos.* Nimirum ejusmodi Lex quamquam per se pretiosa instar Margaritæ, si tamen hujusmodi Perduellibus imponatur, exponitur manifesto illorum derisui, & contemptui: Id quod Christus Dominus ad vivum expressit verbis illis, *ne forte conculcent eas pedibus suis*: Et ulterius accedent in iisdem mavis odium, & rabiem adversus Ecclesiam: id quod Christus non minus graphicè descripsit verbis illis aliis, *& conversi distrumpant vos.*

§. 6.

Objectio quædam contra prædicta resolvitur.

NON dissimulabo hic, quod contra superius disputata de Tridentini mente militare videatur Responsum Sacræ Congregationis 19. Junii anni 1602., quod refert Illustrissimus Dominus Assessor S. Officii in suis accuratissimis Foliis art. 2. sub initium. Nam juxta responsum illud Matrimonia Hæreticorum fœderati Belgii declarantur invalida, inhærendo simili præcedenti resolutioni Sac. Congregationis Concilii, quæ cum sit legitima Interpres Concilii ejusdem, corruere videntur quæ sunt allata superius pro valore ex ejusdem Concilii mente.

Ut

Ut gravi huic in speciem oppositioni solidè satisfiat, sufficiet advertere ad tempus dati responsum nempe ad annum 1602. Porro dicto tempore nondum amissa spes erat eas Provincias reducendi sub Catholici Regis Dominium, quemadmodum ex Historia compertum est. Vigente autem hujusmodi spe prudenter Sacra Congregatio censere potuit nondum factum esse locum casui excepto juxta regulas Epichejæ superius consideratas.

Primo enim necdum eo tempore videbatur consummata moralis impossibilitas conversionis illorum Populorum, cujusmodi impossibilitas facit casum exceptum juxta secundam regulam Epichejæ, de qua dicebamus §. 2. Neque verò sine causa ibidem adnotavimus judicium de hujusmodi impossibilitate non esse privato cuique relinquendum. Jure igitur suo S. Congreg. censere potuit ejusmodi impossibilitati nondum eo tempore factum esse locum.

Secundo nondum pariter videbantur perfecta, atque ut sic loquar, in suo adhuc lumine collocata duo illa Indicia, quæ produximus §. 4. & 5., dum tertiam Epichjæ regulam urgeremus. Non primum Indicium, quia nimirum inconueniens relinquendi tantisper Hæreticos absque veris Matrimoniiis, interim dum spes affulgebat eosdem ad Catholicæ Matris sinum revocandi, non videbatur adhuc tanti ponderis esse, quanti illud erat, quod Tridentinum evitandum omnino censuerat; Videtur enim à Tridentino habita ratio eorum Hæreticorum, quorum conversio desperata jam esset. Non item Secundum Indicium, quia censeri potuit publicatione Concilii in Belgio facta affici prudenter,

denter,

denter, & ligari potuisse etiam illarum partium Hæreticos, adhuc sub Dominio Hispanorum, & non extra spem positos redeundi ad Ecclesiam: qua spe non amissa, jam prodesse illis obligatio poterat, neque prævidebatur certò, & unicè noxia illis futura. Et idcirco de hoc Indicio dum agerem, apposui clausulam illam, *nisi forte ad tempus, quoad scilicet spes illos ad Ecclesiam reducendi aliqua relicta est.*

Postea verò quam extincta spes omnis fuit eorundem Hæreticorum reducendorum, præsertim postea quam sui Juris per Fœdus Monasteriense unâ cum suis Provinciis evaserunt, atque adeo postea quam ad eum statum pervenerunt, quo in statu reperiebantur Anglia, Scotia, Dania &c. tempore Tridentini, sapientissimè eadem Sacra Congregatio manum retraxit ab hac tabula, neque unquam amplius respondisse comperitur, sicut antiquiore illo tempore responderat. Unde si percurrantur Resolutiones ab Illustrissimo Domino Secretario productæ, nulla occurret posterior dicto tempore resolutio pro nullitate Matrimonii inter partes ambas A catholicas, sed inter eas tantùm, quarum una Catholica, altera verò A catholica esset.

Quapropter post ita insigniter mutatum rerum statum, locus meritò factus est Disputationibus Doctorum circâ valorem, vel nullitatem conjugiorum ejusmodi. Et nos pro valore sentientes, locum censemus factum jam esse prænotatis Epichejæ regulis, quas non ad priora illa tempora, sed ad posteriora, & maximè ad hodiernum earum Provinciarum systema accommodavimus, in eoque

eoque easdem regulas vim efficacissimam existimamus habere ad probandum, quod casus, de quo disputamus, ex mente ipsa Tridentini censeripotest, ac debeat exceptus à lege.

P A R S S E C U N D A

§. 7.

Observantur generatim aliqua de consuetudine abrogativa Humanæ Legis.

HUc usque in vestigavi mentem Tridentini ex Regulis Epichejæ. Progredior nunc ad investigandam mentem subsequenti Ecclesiæ ex Regulis consuetudinis. Sed juvabit aliqua prius generatim adnotare:

Primo. Consuetudinem aliquam habere vim humanæ legis abrogandæ, res est indubitata ex utroque Jure civili, & Canonico.

Secundo. Ad hujusmodi consuetudinem debet concurrere ex parte Populi frequentia diuturna actuum contra Legem, unde ostendatur Legem non amplius utilem multitudini esse: Ex parte vero Principis, cujus unius est sicut ferre, ita revocare Legem, debet concurrere consensus eandem revocandi.

Tertio. Quod attinet ad Populi contra legem actus, illud in primis necessarium semper est, quod actus illi de se, & seclusa humana Lege, pravi non sint, hoc est neque naturali, neque Divino Juri contrarii sint: quippe contra hæc Jura nunquam intrare potest abrogatio. Præterea iidem actus fieri possunt vel mala fide, quatenus videlicet culpabiliter lex aut non recipitur, aut recepta viola-

violatur: vel bona fide, quatenus fortassis occurrat rationabilis aliqua excusatio à Legis observantia.

Quartò. Quod verò ad Principis consensum attinet, ille potest esse Personalis, & quidem modo expressus, modo tacitus vel Juridicus, nempe jam antecederet expressus in Jure aliquo.

Quintò. Hinc tres consuetudinis species omnes, & singulæ ad legem abrogandam utiles, passim apud Doctores pervulgatæ sunt. Prima procedit per actus mala fide contra legem positos, quorum diuturnæ frequentiæ accedat denique tacitus consensus Principis; Optimè enim docuit *S. Thomas 1. 2. quæst. 97. art. 3. ad tertium Ipsa consuetudo in tali multitudine prevalens obtinet vim legis, in quantum per eos toleratur, ad quos pertinet multitudini legem imponere: Ex hoc enim ipso videntur approbare, quod consuetudo introduxit. Et Angelici vestigiis inhærens Suarez. de legibus lib. 6. cap. 18. num. 20. observavit: Ex ipsa duricie Populi, licet irrationabili, resultat respectu Principis moralis causa, & ratio, ut possit judicari prudens revocatio legis; Tunc enim potest præsumi conniventia, & abrogatio ex parte Principis tacentis, & tolerantis, quia tunc jam abrogatio iusta est.* Secunda species consuetudinis procedit itidem per actus positos mala fide, sed qua non obstante reperiantur in consuetudine duæ illæ conditiones, quas requirit caput ultim. de consuet. scilicet quod sit *rationabilis, & legitime præscripta.* Positis autem duabus hisce conditionibus, jam huic consuetudini accedit consensus juridicus Principis in isto ipso cap. ultim. de consuet. generaliter expressus.

Tertia

Tertia species procedit per actus bona fide factos, & simul per duarum prædictarum conditionum concursum, quo stante, non potest ^{non} accedere præfatus consensus juridicus Principis.

Sextò. In unaquaque ex prædictis tribus consuetudinis speciebus debet semper inveniri rationalitas, ut conducere possint ad abrogandam legem. Verumtamen in nulla ex illis requiritur rationalitas ex eo desumpta, quod actus consuetudinem componentes non sint contra legem illam humanam, ad quam abrogandam tendunt. Repugnat enim in terminis, quod sit consuetudo contra legem, & quod actus illam componentes non sint contra legem. Quare nulla consuetudo contra legem esse posset rationalis, & proinde nullam vim haberet abrogandæ legis, id quod falsum esse constat ex utroque Jure civili, & Canonico, ut initio diximus. Igitur rationalitas consuetudinis consideranda semper est, secludendo mente nostra legem illam, contra quam consuetudo tendit.

Post hæc prænotata difficile non esset ostendere, quod in casu nostro prædictæ tres consuetudinis species concurrunt omnes, & singulæ pro valore probando Matrimoniorum, de quibus in præsentis dubio disputatur. Neque verò temere in auxilium advocarem tam Primam, quam Secundam speciem consuetudinis, quando plurimi, & præclarissimi tum Theologi, tum Canonistæ utramque approbant tanquam efficacem ad humanæ legis abrogationem inducendam. Neque etiam deessent argumenta ab exemplis non paucis. Si enim Eminentissimi Domini oculos paulisper circumfe-

cumfe-

cumferant per tot varias Reipublicæ Christianæ Regiones facile incident in plures leges etiam Canonicas in hac vel illa Regione vel non receptas, vel post receptionem per subsequentem non usum, aut etiam per usum contrarium ita jam collapsas, ut durum planè videatur culpa hodie damnare Populos, atque in his Viros quoque cæteroquin probos, & timoratae conscientiaë, qui eas amplius non observant post longævam jam, & communem contrariam consuetudinem. Et tamen non ubique hujusmodi consuetudinum initia saltem sine peccato fuerunt.

Nec quod spectat ad particularem casum nostrum, multum momenti reponendum esse crederem in ea oppositione, quæ ferè unica objici potest; videlicet quod Hæreticorum in præsentis Articulo contraria consuetudo originem ducat suam ex eorundem adversus Ecclesiam odio, & contemptu; Nam præterquam quod multa sparsim in superioribus datâ operâ profeminavi, quæ vires hujus Oppositionis plurimum extenuant; considerandum insuper est, quantò mitius Ecclesia se gerere soleat erga Hæreticos Nationales, quos unus præsens negotium tangit, quàm erga illos, qui ex personali perfidia Catholicam Fidem, in qua nati, & educati prius fuerant, turpissimè deserunt, & abjurant. Quâ pariter de causa discretè adeo, & clementer agit Ecclesia cum Græcis, aliisque per Orientem Schismaticis, iisdemque hæresi non una infectis, quamvis non minore illi odio Romanam Ecclesiam prosequantur, quàm Hæretici Batavi.

Accedit in casu, quod Ecclesia ut tacitum consensum

sensum ad legis Tridentinæ relaxationem adjungat, causas habet benè multas longissimè remotas ab omni specie favoris Hæreticis illis præstandi. Puta arcere mala gravissima aliàs ei Catholicæ Missioni obventura. Viam complanare errantibus ad veram Fidem: Divinum præcipuè honorem illæsum servare ab infinito numero scelerum ex innumeris Concubinatis pullulantium &c.

Cæterum ne longior fiat hæc Dissertatio, quæ videri jam nimis prolixa potest; prætereo priores duas consuetudinis species, & tertiã dumtaxat utor, quã vel rigidioribus Expositoribus laudato *capit. ultim. de consuet.* satisfieri posse videatur.

§. 8.

Proponitur consuetudo ad casum presentem faciens.

Pincipio ponatur ante oculos Decretalis Gregorii IX. *cap. ult. de consuet.* ibi -- *Licet longæva consuetudinis non sit vilis auctoritas, non tamen est usque adeo valitura, ut vel furi positivo debeat præjudicium generare, nisi fuerit rationabilis, & legitimè præscripta.*

Atque hic placeat obiter observare, quod primi, qui Commentarios ediderunt in Decretalium quinque libros sub memorato Gregorio IX. compilatos, ac editos, fuere insignes illi duo sub Gregorio ipso florentes, scilicet Innocentius IV., qui eidem Gregorio post Cælestini IV. brevissimum dierum dumtaxat decem, & septem Pontificatum successit in Petri Cathedra, & Innocentiũ contemporaneus Henricus de Segusia, vulgò Ostiensis dictus. Et Innocentius quidem in suo

M

com-

commentario in laudatam decretalem, ne consuetudo sit irrationabilis, hoc uno contentus est, quod à Jure non improbetur: Ut verò sit legitime præscripta, nil inquit aliud, quàm lapsus 40. annorum. Quis rogo melius intellexerit sensum vocis *Præscripta* in ea Decretali, quàm dictus Innocentius in eo Dignitatis gradu Gregorio Decretalis Authori per idem tempus assistens? Ostiensis verò in *Cap. Ex parte eod. tit. V. consuetudines* ait: *Utrum sit rationabilis, vel non, relinquo Judici, cum nec Regula posset tradi.* Et paulò inferius -- *Generaliter est irrationabilis, ubicumque per Jus expressum reprobatur, vel aliàs est iniqua* -- Quid verò sit esse præscriptam, ibidem tantum explicat per lapsus 40. annorum. Idem Ostiensis in *cap. ultim. de consuetud.* multis evidenter demonstrat præscriptionem consuetudinis longissimè discrepare à Præscriptione strictè, & propriè dicta, qualis est, ubi agitur de præscribendo rei dominio. Quocirca inter alia discrimina hoc tradit - *In præscriptione requiritur titulus, & bona Fides, sed in consuetudine non requiro nisi usum, & tempus completum.* Horum ego duorum tantæ Doctrinæ, & nominis Virorum sub ipso Gregorio viventium in ejusdem Gregorii recentissimam Decretalem Commentarios pluris faciam, quàm sequentium Expositorum, si qui sunt, qui aliter explicant.

Nihilominus in consuetudine, quam produco, multo plus invenitur, quàm illi duo Canonistarum facilè Principes requirant.

Igitur consuetudo, de qua loquor, est Praxis ab Episcopo Castoriensi Vicario per Hollandiam

Aposto-

Apostolico inducta, juxta quam Matrimonia Hæreticorum Belgii fœderati inter se, tamen præter formam legis Tridentinæ contracta, judicantur valida: Quare si Conjuges ab Hæresi ad Fidem Catholicam postea revertantur, non jubentur iterum ad formam Concilii conjungi, sed tamquam validè conjuncti admittuntur ad reliqua Sacramenta. Hæc Praxis incæpit saltem ante annum 1680. Et de illa in factò constat tum ex Batavia Sacra, tum ex relatione per Theodorum de Cok Clementi XI. exhibita, ut Illustrissimus Dominus Assessor in suis Foliis testatur; tum denique ex moderna Relatione Eminentissimi Domini de Alsatia.

Jam verò huic Praxi in primis non deest prima conditio, quod nempe sit rationabilis. Primò enim Tridentinum Decreto suo, qua parte Matrimonium clandestinum irritat, nullam apposuit clausulam reprobativam consuetudinis contrariæ, si qua fortè in posterum irreperet. Secundò ea Praxis rationabilis est tam ex parte materiæ, quàm ex parte Authoris Praxi ejusdem.

Ex parte quidem materiæ, quia materia hujus Praxi est valere reipsa Matrimonium factum coram Testibus, licet non coram Parocho. Hujusmodi autem Matrimonium secundum se spectatum, & seclusa Tridentini lege, est rationabile, quia nullam de se turpitudinem continet neque contra Jus naturale, neque contra Jus Divinum. Et patet à fortiori ex Matrimonio clandestino, quod secundum se Jure tam naturali, quàm Divino validum fuit per tot secula ante Tridentinum, & nunc quoque validum est in iis Regionibus, ubi Tridentinum non est publicatum. Patet insuper,

quia validè contrahere coram Testibus, quin requiratur præsens Parochus, potest esse materia legis rationabilis. Et sanè in ipso Tridentino ita præparatum antea Decretum fuerat (teste Pallavicino *lib. 22. cap. 4.* propè initium) ut Matrimonium celebrari deberet coram tribus Testibus, nulla Parochi mentione facta. Quod Decretum nemini unquam in mentem venit impugnare tamquam statuens materiam irrationabilem ex eo præcisè, quod Parochi præsentia non requirebatur.

Ex parte verò Authoris, Praxis eadem rationabilis est; quia Castoriensis gravibus rationibus ad eam Praxim inducendum permoveri potuit, tum nimirum rationibus illis directis, quæ tot celebres Authores moverunt, ut ea Matrimonia valere censerent; tum rationibus aliis reflexis publicum bonum Missionis Hollandiæ respicientibus.

Addo eam Praxim non solum continere actus utcumque rationabiles, sed actus propemodum judiciales. Reipsa enim Praxis hæc continet Judicia constanter continuata in Officio Vicariatus illius Apostolici, quibus prædicta Matrimonia valida judicantur, & declarantur. Quare Praxis hæc formavit jam stylum omnium Ecclesiasticorum Tribunalium illius Apostolici Vicariatus, qui latè protenditur per integram Ecclesiasticam Provinciam constantem ex Archiepiscopatu Ultrajectensi, & quinque aliis Episcopatibus suffraganeis. Porro vulgatum est plus roboris, & virium in esse consuetudini diuturnæ actuum Judicialium, quàm actuum à solis privatis frequentatorum.

Deinde eidem Praxi non deest secunda conditio

rio, quod scilicet sit legitimè præscripta. Nam si præscriptionem hanc unicè collocamus in lapsu 40. annorum, quemadmodum collocandam audivimus ab Innocentio, & Ostiensi, quos communissimè posteri sequuntur; Jam in casu habemus lapsum annorum 60., & amplius. Si verò juxta severiora quorundam placita eam Præscriptionem regulare pro materiæ capacitate velimus ad normam Præscriptionis propriè talis Dominiorum; etiam ad normam illam hæc Praxis præscripta dicenda est. Etenim non deest bona fides, & titulus, quæ duo desiderari possent ad normam assequendam Præscriptionis illius strictè, & propriè dictæ.

Ac de bona fide Castoriensis Episcopi, qui eam Praxim post Viros doctos tum Romæ, tum alibi consultos invexit, minimè dubitare licet. Ambigendum pariter nullo modo est de bona eorum fide, qui Castoriensis exemplo, & mandatis præeuntibus, eandem deinceps Praxim constanter ad hanc usque diem observarunt tam Vicarii Apostolici, quàm Provicarii, Parochi, Missionarii planè omnes.

Titulum verò, qualis in subjectam materiam cadere potest, facilè dabit Dignitas ipsa, & munus legimi in universa illa Ecclesiastica Provincia Pastoris, & Judicis, quâ Dignitate, ac munere Castoriensis pollebat. Adjuncta insuper sin minus veritate (de qua nunc non laboro) at certè existimatione communi non consultæ modo hac super re Apostolicæ Sedis (ut re ipsa consultata fuit ex foliis Illustrissimi Assessoris) verùm etiam ita respondentis, ut ipsius Castoriensis arbitrio statuen-

dum reliquerit, quod crederet Animarum sibi creditarum saluti maximè expedire. Jam verò ex his omnibus sufficiens consurgit titulus partim certò verus, partim saltem coloratus, vel existimatus. Cujusmodi titulum ad Præscriptionem ipsam Domini sufficere communis est, & pervulgata Doctrina; quemadmodum de colorato tradunt omnes, ac dumtaxat etiam existimato latè probat ex Legibus, & ex communi Juristarum *Hannoldus de justit. tract. 5. cap. 2. controv. 3.*

Quæ cum ità sint, nihil amplius desiderari posse videtur, ut prædictæ consuetudini dicantur inesse duæ illæ conditiones *Rationabilis, & Præscripta*, Concurrentibus autem duabus hisce conditionibus jam ex dispositione *cap. ultim. de consuet.* habetur totum id, quod Pontifex in consuetudine requirit, ut possit Juri positivo præjudicium generare. Quamobrem ejusmodi consuetudini censetur eo ipso accessisse consensus Juridicus Pontificis generaliter in isto ipso Cap. expressus, quo perficiuntur consuetudinis vires ad illud præjudicium generandum. Atque hac ratione, & viâ legem quamlibet consuetudine ritè abrogari, communis est, & valdè recepta Sententia: idque etiamsi Princeps interim ejusmodi particularem consuetudinem fortasse nesciat.

Sed ut iis quoque satisfiat, qui consensu isto juridico parum contenti, austeriore quodam ingenio requirunt consensum personalem tacitum Principis, de hoc etiam in nostro casu pauca dicamus.

Atque, ut hinc exordiar, non deest supradictæ Praxis scientia apud Apostolicam Sedem. Nam

ut

ut omittam illam fuisse desertis verbis significatam Clementi XI. in Relatione Theodori de Cok, ut Illustrissimus Assessor refert, constat vel ex una Hollandiæ Matrimoniorum inter Resolutiones videnda, multo etiam ante fuisse eam Praxim ad S. Congregationem delatam, quin imo fuisse eidem expositum, quod eadem Praxis adversari videretur antiquiori ejusdem S. Congregationis Responso de anno 1602. vel 1603. Quo circa de hujus Praxis apud Sedem Apostolicam scientia dubitare non possumus.

Ad scientiam autem accessit tolerantia. Quamvis enim in prædicta causa Holland. Matrim. anni 1681., & in altera Boscoducensi Matrim. anni 1683. Sacra Congregatio dixerit, si respondendum esset, esse negativè respondendum, in primis nescio, an tunc id responsum negativum fuerit re ipsa datum. Si enim datum non fuit, Sedes Apostolica potius abstinuit à resistendo, quàm restitit. Deinde id responsum visum est percutere dumtaxat *Matrimonia Catholicorum cum Hæreticis*, ut patet ex dubio in dicta Holland. Matrim. proposito. Denique tametsi ex dubiis in dicta Boscoducensi propositis videatur idem responsum ad Matrimonia pariter Hæreticorum debuisse protendi, advertendum tamen est ejusmodi responsa contigisse sub exordio Praxis à Castoriensi introductæ, quæ nihilominus suum cursum tenuit, atque ad hodiernum usque diem viguit, ac viget per annos jam amplius, quàm quadraginta, etiam si ejus initium à tempore responsa illa subsecuta numerare quis velit. Quò quidem temporis cursu vestigium apparet nullum resistantiæ Sedis Apo-

stolicæ quoad præsentem Articulum Matrimonii inter Conjuges Hæreticos celebrati.

Verùm nec intra meros tolerantiaë limites subsistisse Sedes Apostolica videtur. Taceo hic hujus rei indicia, quæ subministrare posset tum Responsum S. Congregationis ac ipsius met Castoriensis dubia anno 1671. in foliis Illustrissimi Assessoris relatum; Tum responsum alterum, quo Castoriensis affirmabat sibi dictum, ut statueret ipse, quod crederet animarum sibi creditarum salutis maximè expedire. Unum satis habeo Indiciu[m] considerandum proponere, quod resultat ex Responsis toties iteratis, iisdemque Clementis etiam XI. Judicio comprobatis, sicut ex accuratissima Illustrissimi Assessoris narratione cognoscimus. Etenim *Eminentissimi PP. jusserunt non semel Vicarium Apostolicum pro tempore, seu Missionarios prudenter se gerere, & juxta probatorum Authorum Doctrinam.* Quæ verba ipsissima sunt Responsi S. Congregationis de Propaganda Fide Theodoro de Cok redditi anno 1704. cui responso reliqua concinere idem Illustrissimus Assessor sapienter animadvertit.

Jam verò hoc super responso tria breviter observare non pigeat.

Primò. Eminentissimi PP. ita dum responderent, optimè sciebant quam Praxim jam dudum Vicarii, & Missionarii illi servarent: Sciebant inter tot Authores alioquin probatos, quorum illi Authorum sentententiam maximè sequerentur, nempe stantem pro valore: Prævidebant denique ex hoc responsi genere futurum ut illi potius in sua Praxi confirmarentur, quam ab illa recederent, id quod

quod & eventus semper comprobaverat. Jam verò in his circumstantiis ita nihilominus Sac. Congregationem respondere, non videtur præcisè tolerare, sed aliquo verò modò fovere prædictam Praxim.

Secundò. Alexander III. *Cap. Super eo de Cognat. Spirit.* ad Episcopum Vigilientem rescribens, vult in Quæstione de Impedimentis etiam dirimentibus rationem haberi maximam Consuetudinis particularis, sive Praxis Ecclesiæ Metropolitanæ, & aliarum circumpositarum, licèt ea Praxis contre Jus commune jam esset. Mox eidem Episcopo jubet, ut quoddam Matrimonium pro irritò habeat, si obstare videat earum Ecclesiarum Consuetudinem: Si verò videat non obstare, præcipit, ut id Matrimonium permittat quidem, sed non approbet. Ne autem permissio censeretur approbativa; Sic quomodo se gerat, illum Pontifex instruit: *Dissimulare poteris, inquit, ita quod nec contradicere, nec tuum videaris præstare assensum.... cum posset sic in exemplum assumi.* Tolerantiam igitur merè permissivam, & non approbativam in eo reponit, quod neque contradicat, neque assentiri videatur, adeo ut non possit in exemplum assumi. At ponamus, quod hoc alio modò Alexander rescripsisset; *Si dicta consuetudo non obstat, adhibe probatos Consiliarios, & juxta eorum consilium te gere, approbando Matrimonium, si & ipsi approbent.* Profectò Alexander hoc alio modo respondens, non injunxisset Episcopo tolerantiam, quæ approbativa non esset, & quæ trahi in exemplum non posset. Quapropter ipsamet Alexandri III. Responsio non censeretur

pura, & pura tolerantia ejusdem Matrimonii, sed illius tacita approbatio, dummodo tamen Episcopus Instructionem sibi à Pontifice traditam ad unguem servaret. At hujus secundi generis fuit Responsum toties à Sede Apostolica suis per Hollandiam Ecclesiasticis Ministris inculcatum. Non illa sanè respondit: *Dissimulare poteritis, ita quod nec contradicere, nec assensum præstare videamini, ne sic possit in exemplum assumi.* At respondit: *Consulte probatos Authores, & juxta eorum Doctrinam, si Matrimonia ista Hereticorum sine Parocho facta pro validis habeant, vos quoque illa pro validis habetote.* Hoc enim significat Responsum relatum.

Tertiò. Hujusmodi respondendi genus aliàs à Sede Apostolica usurpatum in hac ipsa materia Matrimonii, ejusque Impedimentorum habitum fuit passim à Doctoribus instar tacitæ approbationis, imo etiam implicitæ Dispensationis super Impedimento, quod Juris dumtaxat humani esset, si fortè contingeret id impedimentum re vera subesse. Affero exemplum in Responso per Urbanum VIII, dato ad supplicationem à Cardinali de Lugo exaratam super Matrimoniis Neophitorum in Paraguarua, cujus responsi Doctores multi meminere; ut nominatim potest legi fusè deductum apud *Cardenas in Crisi Propositionum ab Innocentio XI. proscriptarum ad Proposit. I. Dissert. 2. Cap. 8. Artic. 5.* Summa Responsi Urbani hæc fuit: Non videri speciali sua Dispensatione opus esse; sed ubi Doctorum sententiæ utrinque probabiles intercederent, posse sequi opiniones pro conditione locorum, ac Hominum Barbaris favorabiliores. Hoc respon-

responsum re ipsa huic alteri æquivalet, scilicet ut se gererent juxta Doctrinam probatorum Authorum. Porro in eo Urbani responso claudi, ac veluti delitescere tacitam Pontificis quã declarationem, quã Dispensationem pro valore Matrimoniorum, quã ad ejus Responsi normam contraherentur, sensere qui de illo scripserunt Doctores, quemadmodum cognosci potest ex laudato *Cardenas ibi art. 3. & seqq. usque ad 12.* Ubi non omitteam referre gravia quãdam hujus Authoris verba ex *Artic. 11. num. 612.* in fine: *Sic ea, inquit, Matrimonia (scilicet contracta juxta responsum) non essent certò valida, manerent exposita frustrationi. Quod autem Pontifex consultus in re tam gravi, decreverit Matrimonia fieri, quæ remanerent exposita frustrationi, nefas est credere.* Hæc illa pro ea, qua par est reverentia, de Sedis Apostolicæ Decretis & sentiens, & loquens. Simile autem absurdum ut removeatur ab hujusmodi Sanctæ Sedis Responsis, rectè præsumitur Pontifex regulam illam se gerendi Ministris suis tradens simul implicitè ex parte sua supplere, si quid opus fuerit ad valorem Matrimoniorum, quæ juxta talem regulam judicarentur ab iisdem Ministris ut valida: præsertim quando defectus valoris unicè timeri potest à sola dispositione Juris humani, cujus relaxatio est in Potestate Pontificis. Parco hic similia exempla producere in aliis materiis, veluti e. g. Si Judex Ecclesiasticus super Dubio aliquo circa suam Jurisdictionem exorto Pontificem consuleret, atque hic responderet: Ipsemet resolvere Dubium juxta probatorum Scriptorum Doctrinam, & juxta illam procedere. Præsumeretur procul dubio Pontifex Jurisdictionem

nem

nem supplere, sicubi verè deficeret, dummodo ad norman responsi Judex ille se gereret &c.

C O N C L U S I O.

EXhactenus disputatis mea quidem sententia videtur concludi rationabiliter posse, quod Matrimonia in præsentis Dubio proposita censenda sint valida. Fundamentum autem hujus resolutionis hoc esse censeo, quod valor satis colligi videatur partim ex mente Tridentini, partim ex mente subsequenter Ecclesiæ: quia scilicet mentem Tridentini introspectando, videtur hic Casus potius exceptus à Lege, quam inclusus; & intuendo similiter Ecclesiæ subsequenter mentem, videtur jam ejus consensus accessisse pro Legis ejusdem relaxatione, quatenus relaxatione opus foret.

Ad majorem autem resolutionis tum securitatem, tum dignitatem audeo proponere, quod Resolutio non sic videatur rotundè concipienda: *Ad primum Dubium affirmativè*; Sed hoc alio potius cautiore modo, nempe *Ad Mentem*, & Mens est, ut Episcopo Iprensi detur Instructio, qua dicatur: Quo ad Matrimonia inter se ab Hæreticis in Belgio Fœderato præter Tridentini formam contracta, si contingat utrumque vel alterutrum Conjugem ad Ecclesiam Catholicam reverti, posse in præcedenti Matrimonio relinqui, & ad reliqua Ecclesiæ Sacramenta etiam admitti. Hæc autem resolutio ad Sanctissimum referenda erit, atque ejus Approbatio, si ita Sanctitati Suæ videbitur, expectanda. Posita verò Sanctitatis Suæ approbatione, quam tamen opus non erit in Instruktionem exprimere, jam supradicta Instructio satis superque erit,

erit, ut certò denique arguatur adesse jam tacitum Sanctæ Sedis consensum quoad valorem ejusmodi Conjugiorum. Proinde super his omnis in posterum anxietas, & molesta dubitatio conquiescet. Ita censeo, simul Judicium hoc meum Eminentissimis Patribus, & Sanctæ Sedi ex animo, & sincerè submittere.

Dominicus Turano Soc. Jesu.

Super Dubio Secundo, Tertio, & Quarto.

§. 1.

De Secundo Dubio.

DE hoc secundo Dubio non aliter judicandum existimo, quàm de primo: Nam revera in primo illud implicari, & includi palam fiet ex dicendis. Inhærendu igitur primi Dubii resolutioni.

Ad secundum pariter respondendum censeo affirmativè. Ratio est, quia loci differentia, quâ unâ casus primi Dubii ab hujus secundi casu discriminatur, censenda est, quantum ad præsens Institutum attinet, purè materialis. Non aliter materiale censetur loci discrimen; si hæc alia quæstio proponeretur, utrùm ejusmodi Matrimonia valeant in exercitu ex Batavis Hæreticis collecto, & ex Fœderati Belgii finibus in exteras Terras egresso. Profectò istius Quæstionis resolutio meritò omnibus videretur inclusa in primi nostri Dubii resolutione. Etenim exercitus ille, sive intra sive extra patrii soli limites incedens, æque pergit pars esse Reipublicæ illius, & sicut mutatione illâ loci nihil illi deperit de omnimoda sub Reipublicæ Dominio subjectione,

ita

ita nihil imminuitur de Gubernatione secundum ejusdem Reipublicæ leges : secum proinde sicut obedientiam, ita regimen suæ Reipublicæ exercitus ille circumfert.

Idem planè sentiendum de Legionibus præsidariis, de quibus in hoc secundo Dubio fit sermo. Illæ siquidem in Præsidiorum locis juxta conventiones in Pace Ultrajecten. firmatur, permanent sub Dominio Hollandicæ Reipublicæ, ejusdem legibus, ac moribus gubernantur, & reipsâ constituunt quasdam parvulas Civitates, seu Cætus tam Imperii Hollandici proprios, quam proprii sunt reliquorum Subditorum Cætus intra ipsius Hollandiæ confinia confidentes. Ut proinde hodie Hollandicum Imperium ultrâ veteres terminos ad sua in condictis locis disposita Præsidia extendantur. Sunt ergo ea Præsidia pars Hollandicæ Reipublicæ, & una cum interioribus ejus partibus unam, eandemque Communitatem componunt. Quamobrem non aliter de his, aliter de illis partibus censendum est, sed sicut de Communitate universa censetur, ita de singulis ejus partibus, sive his, sive illis, censi necesse est.

Hinc primò cessat omnis necessitas discutiendi, utrùm Præsidarii illi Milites habendi sint tamquam simplices Advenæ in suis quisque locis; An verò tamquam ii, qui Domicilium, vel quasi Domicilium ibidem acquirant. Cessat & necessitas statuendi, quænam aliis præferenda opinio sit in ea celebri disputatione de obligatione Advenarum, & Peregrinorum in locis, per quæ transeunt, vel in quibus brevi morantur, quam disputationem latissimè inter alios tractat *del Bene de Immunit.*

cap. 11., & 12. Cessat, inquam, omnis eiusmodi labor, & cura. Nam in hypothese Præfidiariæ Legionis Jure novo ex Principum Supremorum dispositionibus orto non sequuntur locorum leges, & regimen, sed sicuti sub suæ Reipublicæ Dominio, ac Gubernatione, ita sub ejusdem legibus, ac moribus vivunt. Quo circa frustra in præfenti laboraremus de vocabulis Advenarum, vel Incolarum, Domicilii, quasi Domicilii &c.

Hinc secundo locum in præfenti non habent Doctrinæ de Advenis, & Peregrinis capita illa duo, in quibus frequentissimè Doctores conveniunt, & si in aliis capitibus minimè consentiunt. Alterum, quod Advena tenetur in loco præceptis Juris communis, etiamsi in sua Patria eorum obligatio minimè fortasse vigeat, dummodo vigeat in loco. Alterum, quod tenetur Advena legibus loci, fin minus quoad alia, certè tamen quoad contractus. Non habent, inquam, hæc locum in præfenti, quoniam Legionis memoratæ ex prædicto novo Jure quoad omnia suis patriis legibus, ac moribus ita reguntur, tanquam si intrâ suam Patriam forent. Sunt enim, ut notavi, una eademque Communitas. Communitatis itaque suæ vinculis tenentur, sive de Jure communi, sive de contractibus agatur; dummodo tamen actiones spectentur, quas inter sese mutuò exercent ejusdem Communitatis partes. Nam quid dicendum, si quis ex eadem Communitate cum extraneo ab eodem agat, in aliis Dubiis examinandum proponitur.

Hinc tertio deducitur resolutio undecimi Dubii, quâ parte respicit Matrimonia ab iisdem Hæreticis Batavis invicem contracta in Civitate Mosæ Traje-

Traje-

Trajectensi. Nam ibi quoque suis legibus vivunt. Imo quod ad ita vivendum attinet, Jure suo ibidem non aliter se habent, quam si eam Civitatem titulo Dominii, non solius oppignorationis possiderent. Quæ igitur de locis Præsidiorum dicta sunt, à fortiori de Civitate Mosæ Trajectensi procedunt. Unum tamen advertendum quo ad præsens Dubium judico. Cum in eo sermo fiat de Hæreticis addictis Legionibus, id non esse intelligendum dumtaxat de rigorosè addictis, hoc est descripto in albo Militum, sed latius de iis omnibus, qui unum Cœtum ibidem conflant legibus Hollandiæ viventem, ut nimirum comprehendam famulos, famulasque, & alias quasvis Personas inibi cum Legione Præsidiana unum facientes. Totum enim istum Populum, ac Cœtum ibidem agentem, & solius Reipublicæ legibus gubernari solitum judico ob allatam rationem à lege Tridentina, quamvis in loco vigeat, solum æquè, ac liberum, sicuti si intrâ Hollandiæ fines versaretur.

§. 2. De Tertio Dubio.

AD Tertium, in quo quæritur de Matrimonio in locis Præsidiorum inter unam partem Hæreticam de Cœtu Præsidii, & inter alteram pariter Hæreticam, sed non de illo Cœtu partem, quam propterea brevitatis gratiâ vocabo Partem extraneam. Dico attendendam esse hujus extraneæ Partis conditionem, hoc est utrum illa de se, & seponendo Conjugium cum Parte præsidiana copulandum reperiatur eo in loco soluta à Tridentini lege, ad effectum contrahendi cum

cum quavis altera hæretica parte (quod quomodo contingere possit in resolutione sequentis Dubii indicabitur) : An verò non ita soluta reperiatur. Si primum validè contrahet , Tridentini formâ non servatâ , cum Parte Hæretica ad Præsidium Batavum spectante ; Si secundum invalidè eum eadem sic contrahet. Ratio primæ partis est manifesta. Nam cur Hæreticus præsidarius magis in eo loco ligabitur Tridentino Decreto , quàm alius quivis Hæreticus. Ratio secundæ partis est, quia nihil speciale cogitari potest in Præsidario hæretico Batavo , cur in ejus gratiam Pars illa extranea, cæteroquin juxtâ hypothesim Tridentina lege obstricta ab ejusdem obligatione solvatur.

Opponetur forsitan primò, quod juxtâ resolutionem primi, ac secundi Dubii Præsidarius Hæreticus Tridentini lege non tenetur. Ergo ligamen hoc censebitur sublatum etiam quoad compartem alteram : quemadmodum Dispensatione uni ex contrahentibus concessâ super affinitate E. G. , impedimentum sublatum quo ad unum censetur eo ipso sublatum quoad alterum.

Sed respondeo longè disparem esse rationem de Impedimentis consistentibus in relatione unius ad alterum , ac de impedimento , quod oritur ex Tridentina lege. Affinitas E. G. , quæ est unius ad alterum purus quidam ordo , ac relatio , statim indivisibiliter tota perit , sive desinat solus terminus , sive solum fundamentum , sive sola fundandi ratio , ut notum est Logicis. Quare si ex parte Titii sublata est affinitas cum Berta , nequit non esse simul sublata ex parte Bertæ cum Titio ; quippe possibile non est , quod Titius desinat

N

esse

esse affinis Bertæ, & Berta pergat esse affinis Titii, sicut possibile non est, quod Paries A desinat esse similis Parieti B, & Paries B pergat nihilominus esse similis Parieti A. At verò in quibusdam aliis Impedimentis non ita se res habet. Titius E. G., quo cum fuerit dispensatum super proprio simplici Castitatis voto, non idcirco liber erit ad contrahendum cum Berta simili voto ligata. Et ut exempla in Impedimentis dirimentibus offeram, Titius E. G. Subdiaconus ex aliqua gravissima, & publica Causa dispensatus super solemni Castitatis voto ad effectum contrahendi Matrimonium, non propterea liber erit ad contrahendum cum Berta Moniali simili constricta voto. Infidelis etiam, utpote qui foris est, legi Ecclesiasticæ irritanti Nuptias Baptizati cum minimè Baptizato, nequaquam subjicitur: sed non ideo validè contrahet cum Baptizata, quasi verò eidem communicare valeat suam ab ea lege Ecclesiastica libertatem.

Ad hoc porro Secundum genus spectat solutio à Tridentino Decreto, quam Hæreticis Hollandis concedit Primi, & Secundi dubii decisio. Et ratio est, quia sicuti dispensatio super voto concessa Titio intelligitur concessa quoad compartes à tali voto solutas, & sicuti libertas Viri Infidelis intelligitur à Deo concessa quoad alias compartes similiter liberas, idest non baptizatas: Ita Immunitas Hæretici Batavi à Tridentini Decreto ex Ecclesiæ benigna intentione intelligitur dumtaxat concessa quoad compartes similiter immunes, puta quoad compartes Hæreticas Hollandici Populi, quæ pariter ex eadem Ecclesiæ benignitate soluta à Tridentini obligatione reperiuntur. Quapro-

propter hoc firmum esse debet, & inconcussum, Ecclesiam in Tridentinæ Legis relaxatione non indefinitely, & universaliter prædictis Hæreticis indulgere, sed intrâ hos tantum Cancellos, ut nimirum inter se validè contrahant absque Tridentini Forma. Quo posito Indulto, quisquis ex ea Republica Hæreticus cum alia Hæretica ejusdem Republicæ contrahit, idem semper contrahet cum parte soluta à Tridentini lege. Nunquam autem indulgisse censenda Ecclesia est, ut validè contrahant cum alia comparte, sive Catholica, sive Hæretica, quæ alioquin perseveret sub ligamine Tridentinæ legis. Neque verò, quæ prolixè super Primo Dubio disputavimus, aliud evincunt, quàm Ecclesiæ Indultum prædictis limitibus circumscriptum.

Adde, quod si adeo indefinita esset libertas Hæretici Batavi, sequeretur, eum validè contracturum in Italia E. G., vel Hispania cum quavis loci Catholica, Tridentini Formâ non servatâ. Quod nemo dixerit ne de Anglis quidem, aut Danis E. G. Hæreticis, in quibus cæteroquin solutio à Tridentini vinculo evidentiolem habet, & quodammodo firmiorem, quàm in Batavis, radicem. In illis enim oritur ex omnimodo defectu publicationis Tridentini suis in Regionibus.

Opponetur Secundò. In casu præsentis locum habere posse Doctrinam illam certam, & exploratam, quod sponsa E. G., in cujus Parochia Tridentinum obliget, validè contrahet in Parochia sponsi absque Tridentini Forma, si fortè in sponsi Parochia Tridentinum utpotè in ea non publicatum, non obliget. Ita igitur in præsentis extranea

illa compars Hæretica, quamvis alioquin contingat eandem Tridentina lege ligari, in Parochia sua Catholica, in qua degit, poterit nihil ominus validè contrahere absque Tridentini Formæ cum comparte Hæretica spectante ad Præsidium Batavum, quippe quod censetur veluti diversa Parochia, in qua Tridentinum non obligat.

Sed respondeo istud de Præsidio constituyente Parochiam à loci Parochiis diversam non esse existimandum in casu, nisi merum figmentum. Quæ enim legitima potestas istam Parochiam erexit; An Ministellus illius legionis verus est Pastor, & legitimus Parochus? Veritas hæc una est, quod illi legionarii Hæretici, utpote qui ratione baptismalis characteris Ecclesiæ Catholicæ subjecti sunt, consequenter sunt subjecti Parocho legitimo loci ad instar aliorum quorumcumque intra Parochiæ illius Catholicæ fines existentium. Id quod tam verum est loquendo de Batavis per ea præsidia dispersis, quàm de iisdem intra sui Belgii fines collectis. Neque enim hi veras Parochias in ipsa Hollandia constant à Catholicorum Parochiis distinctas, sed de Jure Divino, atque humano suo quique Catholico Parocho subsunt, intra cujus Parochiæ limites commorantur. Hoc unum illis ex benigna Ecclesiæ voluntate concessum esse existimandum est, ut non obstante vera illorum erga Catholicos Parochos subjectione, habeantur tamen pro validis Matrimonia invicem inter ipsos, Parochis licet absentibus, contracta.

Quocirca dum Scriptores aliqui Catholici, quorum Illustrissimus Secretarius in adnot. num. 27. meminit, dixere binas considerari debere distinctas

Paræ-

Paracias in loco, ubi mixti Catholici Hæreticis commorantur, alteram Catholicorum, Hæreticorum alteram, iidem non aliud dicere voluisse intelligendi sunt, quàm imaginatione quadam nostra cætum Hæreticorum ibi considerari à nobis posse quasi Paraciam distinctam à cætu Catholicorum, idque ad hunc tantummodò effectum, ut publicationis Tridentini decreti in isto particulari Hæreticorum cætu defectus æquivalere censeatur defectui publicationis in una aliqua Paracia. Hoc solum Viros doctos voluisse arbitrabor: De Hæreticis enim veram Parochiam conflantibus seorsum à Catholicis ne cogitasse quidem illos existimo. Jam verò fallacissimè ex istiusmodi æquivalentia Parochiæ imaginariæ in ordine ad unum effectum progredieremur ad aliam æquivalentiam constituendam in ordine ad alium effectum sine speciali urgentissimo fundamento pro nova ista æquivalentiæ extensione.

Firmum igitur mihi, & persuasum est, sicut Hæreticorum in iis locis cætus veram distinctam Parochiam non constituit, ita transeuntem ad cætum illum non transire ad Parochiam ullam distinctam: atque adeò in præsentì tam non habere locum doctrinam nobis objectam, quàm locum non habet vera distincta Parochia, & consequenter nec ad veram distinctam Parochiam transitus.

§. 3.

De Quarto Dubio.

UT hoc Dubium ad Matrimonia Hæreticorum Fœderati Belgii revocem, cogitabo partes duas, quarum neutra legionibus præfidiariis ad-

dicta sit, advenisse in Præsidii Batavi locum è Patriis
Fœderati Belgii Terris.

Dico jam duos istos Batavos eodem in numero
censendos esse, quo in numero censerentur vel duo
Hæretici Angli, Dani &c. in eundem istum locum
commigrantes, vel isto duo iidem Batavi, si alibi
inter Catholicos versarentur, puta Ulyssipone, in
portu Liburno &c.

Igitur, vel in loco, ubi ex hypothese Tridentina
Sanctio viget, obtinuit forsitan consuetudo ali-
qua rationabilis, & præscripta, vel Ecclesiæ tacito
consensu nixa, ut Hæretici istic degentes (sive In-
culæ sint, sive quasi Incolæ, sive meri advenæ)
permittantur more patrio absque formâ Tridentini
contrahere. Vel nulla ibi obtinet ejusmodi con-
suetudo. Si primum, validum erit in casu præsen-
tis dubii duorum Batavorum sine Tridentini formâ
conjugium. Si secundum, erit invalidum. Ratio
primæ partis est, quia præsupposita consuetudo
tàm suffragabitur Hæreticis Batavis, quàm aliis
alterius cujuslibet Nationis. Ratio secundæ Par-
tis est, quia tunc vim suam totam exerit Dispositio
Juris Communis in loco ex hypothese vigens, uti
videlicet in materia saltem contractuum teneantur
legibus in loco florentibus non Incolæ modò, &
quasi Incolæ, verùm etiam Advenæ, & Peregrini:
prout fert communissima sententia fundata in utro-
que Jure, & nominatim in *Cap. fin. de For. compet.*
Quemadmodum ergo alii quilibet Hæretici Ma-
trimonio ibi sese validè conjungere non possent
præter loci leges, & multò minùs possent, si eæ-
dem leges ad Jus commune spectent; ita neque
Batavi poterunt. Quid enim Causæ sit, cum Ba-
tavi

tavi Hæretici eo in loco cæteris Hæreticis præstent.

Dices id esse Causæ, cur ibi præstent, quia ibi supponitur adesse Batavum Præsidium, quod loci legibus non tenetur.

Sed respondeo quod ibi Præsidium adsit, conferre quidem ad hoc potest, ut duo illi Batavi illuc advecti facilius reduci possint ad componendum unum moraliter commune, sive unum, eundemque cum illo Præsidio Populum Loci legibus exemptum, & patriis tantum Juribus viventem. Adquam unitatem si redacti illi fuerint (vel si ex consuetudine censeantur redacti, statim ac ibi sunt) tunc non pertinent ad hoc Dubium, sed ad secundum, de quo suo loco jam diximus. Si verò intacta servetur hypothesis Dubii præsentis, quod nempe illi duo Hæretici Batavi, quamvis in loco Præsidii suæ Nationis existentes, nulla tamen ratione ad ejus Præsidii Cætum pertineant; tunc nihil refert, quod in loco Præsidium reperiatur. Quoniam enim ex hypotesi ad id Præsidium nullatenus spectant, unicè spectabunt ad Civitatem ipsam exteram, vel tamquam Incolæ, aut quasi Incolæ, vel tamquam advenæ, prout fuerint. Superest igitur, ut recurratur ad Consuetudinem, si qua ibi sit, valori Conjugiorum ejusmodi faventem. Et sanè aliàs alibi hac in re consuetudines obtinuisse, legi potest apud *Gobat. Theol. experim. Tract. 9. Cas. 18. a. n. 467.*

Ex quibus jam intelligi potest præsens Dubium longè spatiosius manere, quàm ejus litera præferat. Pertinet enim latissimè ad omnes cujuslibet Nationis Hæreticos in locis Catholicorum suo

more Connubia jungentes, puta Gadibus, Uliffipone, in Portu Liburno, aliisque id genus Catholicorum Emporiis, ubi nec pauci Hæretici, nec ad breve tempus commorantur. Sed de talibus Connubiis generatim disputare neque hujus loci est, neque levis esset, & brevis labor: Equidem eo me sentio vehementer impelli, ut eorum valori si nondum centeat accessisse tacitus Ecclesiæ consensus, exoptem denique accedere, ne innumeri Concubinitus multiplicentur maximo cum detrimento honoris Divini. Neque verò ægrè ad hanc rem accomodari possent pleræque considerationes ex iis, quas de primò Dubio agens exposui. Verum diutiùs hìc non im morabor utpote in Argumento ad disputandum minimè proposito. Ita censeo, ac Judicium hoc meum Eminentissimis Patribus, ac Sanctæ Sedi submitto.

Dominicus Turano Soc. Jesu.

Super Quinto Dubio & reliquis.

§. I.

De Quinto Dubio.

AD quintum, quod similiter ac Primum, præcipuum in hac Causa est, videtur negativè respondendum. Ratio mihi est, quia nihil solidum, ac firmum invenio, quod persuadeat valorem Matrimoniorum ejusmodi, quæ brevitatìs gratiâ mixta vocabo, utpote inter partem Catholicam, & Acatholicam contracta.

Itaque id genus Matrimoniis, neque suffragantur ea, quæ in primo Dubio de Mente Tridentini disputavi pro valore Matrimonii inter utrumque
Hære-

Hæreticum initi; neque quæ pro valore ibidem scripsi de *Mente*, ac voluntate subsequenti Ecclesiæ. Cumque fundamentum resolutionis omnis pro valore in tota hac *Causa* existimem desumi oportere ex intentione Ecclesiæ; idcirco destitui me sentio, atque profiteor omni efficaci ratione pro eo valore tuendo.

Non igitur hisce *Matrimoniis* suffragantur ea, quæ de *Tridentini Mente* loco citato disserui. Ostendi enim à *Tridentini Mente* alienum fuisse, primò remedium concupiscentiæ, naturali, ac *Divino Jure* hominibus concessum, ad maximam difficultatem, seu moralem impossibilitatem redigere, & coartare: secundò integros *Populos*, ac *Gentes* quantumvis *Hæresi* infectas absque veris *Matrimoniis* relinquere: tertio lege sua, ejusve prima, ac nova obligatione affici velle *Hæreticos* jam pridem ab Ecclesia *Catholica* publicè segregatos. Ast horum nihil locum habet in *Matrimoniis* utriusque, vel alterutrius *Catholici*, uti per se clarum, atque perspicuum est.

Addo nunc ventilatam in illustrissimi Secretarii *Annotationibus* de primæva publicatione dubitationem, meo quidem iudicio, adminiculi non contemnendi loco esse posse pro valore *Matrimonii* utriusque *Hæretici Conjugis*: *Catholicis* verò nihil prodesse posse. Quidlibet enim placeat constituere de certa, vel dubia primæva *Publicatione*: Quoad *Catholicos* tamen præsumendum est illam sub *Apostolicis Vicariis* saltem supervenisse. Tum quia tot indicia relucunt *Publicationis* sub *Sasboldo*, & *Rovenio* pro *Catholicis* instauratæ, ut de illa mihi constare videatur: Quæ indicia col-

ligo ex Sasboldi quibusdam Canonibus relatis in Batavia Sacra pag. 67., & nominatim ex Canone XVI., item ex Dica Ordinum Fœderatorum contra eundem Sasboldum edita 16. pag. 51., nec non ex unâ, & alterâ Rovenii Pastoralis ibid. pag. 85., & 107. ex Dica adversus eundem publicata pag. 81. denique tam ex Const. Alexandri VII. incip. *Salvatoris*, quàm ex decretis S. C. de Prop. Fid. ibidem legendis pag. 95., & 463. Tum quia constat quoad Catholicos in diuturna observantia ibidem fuisse Decretum Tridentinum, ut proinde ex hujusmodi observantiâ ejus Publicatio præsumenda sit juxtâ Resol. S. C. in una Polonia, & in alia Indiarum Orient. inter resolutiones ab Illustrissimo Secretario productas.

Sed neque his mixtis Matrimoniis suffragari satis videntur, quæ super primo Dubio dixi de Mente, ac Intentione subsequenti post Tridentinum Ecclesiæ. Equidem fateor Præxim Castoriensis initio plurimum commovisse me, ut crederem his quoque mixtis Matrimoniis illam favere. Sed re diu, & penitus consideratâ, & documentis insuper accedentibus, quæ Illustrissimus Assessor exprompsit, acquiescere tandem non potui, ut favere crederem.

Non deest quidem in illa Praxi, seu consuetudine conditio prima in cap. ult. de Consuet. requisita, scilicet quod sit *rationabilis*. Quamquam enim nubere Catholicam cum Hæretico sit contrarium non modò Ecclesiastico Juri, verum etiam ut plurimum Juri Naturali, ac Divino propter frequentissimum periculum subversionis Catholice Conjugis, pravæ educationis Filiorum &c., Nihil-

hilo-

hilominus rationabilitas non est quærenda in actu ipso ita nubendi secundum se spectato; Sed in eo quod tali actui, etsi de se illicito, dicatur inesse valor. Quare duæ Quæstiones solerter distinguendæ sunt, prima an rationale sit Catholicam Hæretico nubere, secunda An rationale sit actui isti quamvis per se illicito, valorem attribuere. Primum potest negari; at simul potest tutò affirmari Secundum; etenim notum est non rarò Legislatores rationabilissimè impertiri valorem actibus quoque de se cæteroquin illicitis. Ita Parochus titulo non vero, sed colorato cum errore communi gaudens illicitè plures actus exercet, at validè Ecclesia scilicet valorem benignè supplente. Ita Confessarius excommunicatus toleratus illicitæ absoluit, sed validè; Ecclesia isti quoque illicitè absolutioni non licentiam tribuente, sed valorem. Ita Nuptiæ Clandestinæ fuere semper ante Tridentinum illicitæ, & tamen validæ. Ita, ne à præsentis argumento discedam, Connubium Catholicæ cum Hæretico, tametsi coram vero Parocho celebretur, illicitum est, sed validum, atque ejus valorem sæpè S. Congregationem agnovisse, ac declarasse rationabilissimum fuit. Ut taceam nunc de Christo ipso Domino Sacrilegis ipsis pravorum Ministrorum Sacramentalibus actionibus valorem ultrò largiente. Sed res hæc clarior est, quam ut pluribus confirmari oporteat. Atque hac de causa cum in primo Dubio de Matrimoniiis ab Heterodoxis inter se ritu Hæretico peractis loquerer, & simul ostenderem Castoriensis quoad illa praxim rationabilem esse ex parte Materie; rationabilitatem non in actu ipso nubendi ritu

ritu hæretico reponebam cum probè intelligerem eum actum sacrilegè ab Hæreticis fieri, sed in eo quod in tali actu, quamvis per se illicito, valor agnoscatur.

Jam verò praxis eadem, qua parte nunc Catholici cum Acatolico Nuptias respicit, non in eo vertitur, quod illas pro licitis habeat; imo verò easdem semper Episcopus Castoriensis detestatus est, ac pro viribus evellere studuit, sed in eo tantùm, quod in iis Nuptiis valorem agnoscant, quem valorem in illis secundum se, & seclusa Tridentini lege spectatis agnoscere, nullatenus irrationabile est. Conditio ergo rationabilitatis huic praxi procul dubio non deest.

Neque deesse videtur eidem altera conditio, nimirum quod sit *prescripta*, si modo præscriptionis hujus nomine cum probatissimis Theologicis, & Canonistis non aliud intelligamus, nisi lapsum annorum 40. Revera enim ea praxis per totidem, & amplius annos obtinuit etiam quo ad mixta hæc Matrimonia.

Tota difficultas consistit in consensu Summi Pontificis, sine quo consuetudo nulla robur acquirere unquam valet ad præjudicium Juri positivo Canonico generandum. At verò quoad hunc articulum Matrimonii Partis Catholicæ cum Acatolica in Provinciis fœderatis contracti destituta illa mihi praxis videtur consensu Personali etiam tacito, imo & tolerantia ipsâ S. Sedis. Quo personali consensu ita deficiente, consensus quoque Juridicus deficiat, necesse est. Cum enim consensus Juridicus nihil sit aliud, quàm consensus in aliquo Jure præstitus; si contingat Principem pro tem-

poro

pore viventem expressè hic, & nunc resistere alicui consuetudini, perindè erit ac si consensum in Jure à suo æquali præstitum revocaret quoad istam consuetudinem: ideoque consensus ille Juridicus non amplius moraliter perseverat, id quod necesse omnino foret, ut isti consuetudini vires præberet.

Quod autem praxis prædicta in hoc articulo destituta videatur consensu personali etiam tacito, imò & tolerantia Sedis Apostolicæ manifestè deduci videtur ex contrariis eidem praxi resolutionibus à S. C. non jam ante 40. tantum annos (quæ præscriptioni praxis consequentis minimè officerent) sed recentius emanatis. Quare antiquioribus aliis resolutionibus prætermittis, duas accipio, alteram anni 1720. à S. C. S. Officii editam, quam in suis foliis prope finem Illustrissimus Assessor adducit, & in qua disertissimè decretum fuit, *Matrimonium prædictum uti non contractum coram proprio Parocho esse nullum.* Alteram anni 1728. à S. C. Concilii emissam in Colonien., quæ postrema est inter resolutiones ab Illustrissimo Secretario collectas. In utraque resolutione agitur de Matrimonio mixto Catholicam inter, & Acatholicam partem intra Fœderati Belgii fines celebrato. In utraque ex defectu Parochi legitimi Matrimonium decernitur nullum, & irritum. Utraque igitur adversâ fronte pugnat cum Castoriensis praxi Matrimonia hujusmodi habenti pro validis.

Non ignoro responderi nonnulla posse pro tuendo ejusdem praxis robore, nequicquam obstantibus laudatis resolutionibus. Sed meâ quidem sententiâ ejusmodi sunt, in quibus quiescere animus non possit. Breviter illa, quæ in mentem veniunt, propono.

Primò.

Primò. Dicent utramque allatam resolutionem procedere de Catholicis exteris, priorem de Italo, posteriorem de Juliacensi; Non autem de Catholicis Fœderatorum Ordinum subditis, de quibus agit præsens Dubium quintum.

Secundò. Prior resolutio anni 1720. potius respicit Matrimonium inter duas partes Catholicas, quàm inter unam Catholicam, alteram Hæreticam. Mulier enim se Catholicam finxerat, Quare pro externo foro id Matrimonium videtur fuisse judicandum tanquam inter duos Catholicos celebratum.

Tertiò. Posterior resolutio anni 1728. prædit sub illo modo, *Ex deductis*. Non videtur autem deducta fuisse inter utriusque partis momenta praxis Castorien. Forsitan aliud movit Sacram Congregationem, quàm absentia Parochi, puta quod illa Catholica Juliacensis in fraudem, ut sine Tridentini forma contraheret; in Hollandiam fortasse transferit, vel quid simile.

Quartò. Praxis Castorien. æquè respicit Nuptias inter partes hæreticas duas, ac inter hæreticam unam, alteram Catholicam. Si ergo non claudicat quo ad primam partem, ut nos in primo Dubio diximus, neque dicenda est claudicare quoad secundam; vel si quoad hanc claudicat, etiam quoad illam.

Quintò. Responsa S. C. toties iterata, quibus iussi Vicarii sunt, prudenter se gerere, & juxta probatorum Authorum Doctrinam, generalia pariter sunt, neque magis cadunt super Matrimonium utriusque Hæretici, quàm super Matrimonium alterutrius Catholici. Imò præcipuè super

hac

hæc mixta Matrimonia cadunt. De his enim præcipua Sanctæ Sedi Quæstio proponebatur, ut apparebit consideranti Dubia, & responsa, illud præsertim, quod Teste Illustrissimo Assessore sub Clemente XI. prodiit anno 1711. Si ergo opinione etiam nostra in iis Responsis latet tacitus Sanctæ Sedis Consensus pro priorum Valore, cur non etiam pro Valore posteriorum?

Sextò. Ex Theophylo Raynaudo per Illustrissimum Secretarium allegato n. 53. Resolutiones S. C. inhærent sensui legis, prout à Legislatore lata est, non tangunt autem contrariam præscriptionem, si qua intereâ contra eandem Legem decurrat: Non enim Eminentissimi PP. agunt partes Legislatores, sed Interpretum.

Septimò. Hujusmodi Resolutiones facilè fuerint ignoratæ in Hollandia: Non enim pro Urbe, & Orbe publicantur, sed tanquam pro singularibus casibus editæ traduntur duntaxat Partibus. Accedit, quod etiamsi Hollandis Catholicis innotuissent; cum tamen sint Resolutiones procedentes in casu, nec rationes vulgentur, quibus S. C. ad sic resolvendum movetur, potuissent illi cogitare non propter Parochi absentiam, sed ob aliam ex peculiaribus Casus circumstantiis erutam Causam ea Matrimonia irrita declarata. Ex quo sequitur non obstantibus prædictis Resolutionibus potuisse adhuc præscriptionem inchoatam adversus Legem currere, & non interrumpi. Et sanè Doctores de Præscriptionis interruptione agentes tradunt tunc illam interrumpi *naturaliter*, quando post illam ritè inchoatam cessat vel bona fides, vel titulus, vel Possessio, vel capacitas Personæ:

tunc

tunc verò interrompi *civiliter*, quando contrà præscribentem pronuntiatur sententia condemnatoria, vel prodit in medium Contestatio litis, vel citatio &c. Nihil autem hujusmodi videtur intervenisse virtute prædictarum Resolutionum, ut idcirco præscriptio contra Triden. Legem, apud Catholicos, Hollandos per Castorien. Praxim inchoata, censenda sit sublata, vel interrupta.

Ad primum tamen Respondeo, Italum illum in Belgio Fœderato Militiæ adscriptum acquisivisse verum ibidem Domicilium, quod confirmatur ex subsequente Septennii ibidem habitatione. Incola igitur erat perinde ac alius quivis Catholicus ibi ortus: proinde nihil intererat inter ipsum, & alios subditos Catholicos, quantum ad validè, vel invalidè contrahendas Nuptias attinebat. De Muliere Juliacensi idem colligitur ex figura Casus in illa Colonien. propositi.

Ad secundum veritas est, quod illa Mulier erat Hæretica, atque ut talis fuit considerata in Decis. Laud. S. Officii: huic post declaratum irritum Matrimonium statim S. C. subjunxit hæc verba: *Ceterum Matrimonium à Catholico cum Hæretica contractum quamvis illicitum, fore validum, si fuisset coram proprio Parocho contractum.*

Ad tertium parum verecundè allegaretur in Eminentissimis Patribus vel Ignorantia, vel inadvertentia Praxis Castorien., quam toties Sedi Apostolicæ notificatam fuisse certissimum est. Quamvis ergo in deductis non appareat mentio ejus Praxis, si tamen Eminentissimi PP. ejusdem aliàs conscii, censuissent illius rationem habendam, non rescripsissent Officiali Colonien., ut

Annæ

Annæ ad alia vota transitus permetteretur. Quod verò addebatur de aliis forsan decidendi Causis à Parochi absentia diversis merè divinando dicitur, & insuper ex attentâ lectione totius Seriei Causæ planè refellitur.

Ad quartum Mirum non est sicuti leges, ita & consuetudines in materia omnino dividua subsistere quo ad unam Materiæ partem posse, non verò quoad alteram. Praxis Castorien. in Articulo Matrimonii Hæreticorum inter se nullam habet tempore debito contra se resistantiam Sanctæ Sedis, cumque aliundè cæteras conditiones à Jure requisitas habeat, non potest non roborari consensu Juridico Principis, ut suo loco vidimus. In articulo verò Matrimoniorum alterutrius Catholici habet contra se claram Sanctæ Sedis resistantiam. Quid mirum quod firma esse possit quoad unum Articulum, non verò quoad alterum? Accedente insuper notissima Reg. 37. de Reg. Jur. in 6. *utile non debet per inutile vitiari.*

Ad quintum incumbit responsum attentè considerantibus accipere illud commoda cum distributione, atque discernere, Utri ex duabus Conjugiorum speciebus accedat ex eo responso tacitus pro valore consensus. Si quoad unam speciem adverterint militare expressam contradictionem, ac resistantiam S. Sedis; concludere debent ejusdem Sanctæ Sedis non tacitum modò consensum, sed tolerantiam quoque desiderari, & consequenter ne juridico quidem consensui locum relinqui, ut superius ostendimus. Pro tali ergo specie restat, ut Responsum accomodetur, quatenus prudentiam se gerendi præscribit, quam ipsam prudentiam

tiam probati Authores dirigunt, puta ut relinquatur Pars Catholica, vel non relinquatur in bona fide, prout res tulerit, & prout iidem Authores faciendum docent. Si verò quoad aliam Matrimoniorum speciem concurrere omnia viderint, quæ valori suffragantur; pro illa specie rectè concludenti colligi ex eo Responso tacitum Sanctæ Sedis pro valore suffragium. Accedit quod Responsum tenor sic habet; *ut juxta probatorum Auctorum Doctrinam* sive (ut significantius in Responso sub Clemente XI. dicitur) *juxta probatam Auctorum Doctrinam se gerant.* At verò Doctrina de valore Matrimonii inter partem Catholicam, & Acatholicam sine Forma Tridentina initi, præterquam quod non ita multis Auctoribus probatur, ipsa per se judicari probata quomodo poterit, dum eisdem S. C. resolutiones apertè repugnant?

Ad sextum, & septimum una est, & communis Responso: minus rectè, (ut super primo Dubio differentes ex Ostensiensi demonstravimus) consuetudinem cum stricta Domini præscriptione confundi. Inter utriusque discrimina illud capitale est, quod in Domini præscriptione non attenditur voluntas veri Domini; imo illo quantumvis invito præscribitur, si reliqua non desint. Sed in consuetudine principalissimè attenditur voluntas Principis, sine qua lex sicut poni, ita tolli non potest. Et ratio ulterior est, quia Dominium in Præscriptione acquiritur ex dispositione supremi Principis, qui invito etiam privato Domino Dominium transfert in alium propter bonum commune, ut vulgatum est apud Scribentes de Præscriptione. In consuetudine verò agitur

de

de ipso supremo Principe, & Legislatore; ac proinde non datur alia superior Potestas, cujus virtute consuetudo prævaleat contra Legislatoris voluntatem. Hoc autem posito, quoties constiterit de Apostolicæ Sedis voluntate Praxi alicui, seu consuetudini resistente, toties constabit de Praxis ejusdem imbecillitate ad legem Canonicam abrogandam. Atqui in casu ita se res habet, ergo &c. Quod verò ex S. C. contrariis dictæ consuetudini resolutionibus unâ, eâdemque Operâ constet de Papæ voluntate eidem consuetudini contrariâ, tam certum esse debet, quàm certum est Testem Pontificiæ voluntatis meliorem esse posse neminem, quàm S. C. seu S. Officii, seu Concilii, per cujus utriusque Organum sensus Apostolicæ Sedis his in rebus patefieri, atque innotescere solet. Cadunt proinde omnia, quæ in sexto, & septimo argumento congerebantur. Nam quod de Resolutionum apud Batavos ignorantia dicebatur, utile quidem esse potest ad excusandam culpam, non verò ad Legem irritantem, Papa dissentiente, abrogandam. Id quod in hac ipsa materia notissimum est: Dum enim aliquis ex ignorantia quantumlibet insuperabili, seu Facti, seu Juris, Matrimonium contrahit cum impedimento aliquo dirimente; liberari quidem à culpa poterit, validè verò contrahere non poterit. Hæc pro veritate dixerim, & Juris rigore servato. Cæterùm utrum expediat de hoc rigore remittere, Prudentiæ Eminentissimorum Patrum erit judicare. Illud est certum Ecclesiam quam maximè detestari Matrimonia hæc mixta Catholicorum cum Hæreticis: quæ de re nervosè, ac fusè disputat *Eminentissimus*

minus Petra in suis doctissimis Commentariis tom. 4. ad Constit. Joannis XXII. Cum nonnulli. Utrum autem in calu gravissimæ Causæ concurrant indulgendi, ut prædictis Matrimoniis tacitus denique Sanctissimi Domini consensus valorem adjungat, iidem Eminentissimi Patres considerabunt: Mihi enim hujusmodi Causæ non innotescunt.

§. 2.

De Reliquis Dubiis.

EX data ad quintum responsione ultrò descendit negativa responsio ad sextum, septimum, octavum, nonum, decimum, & ad undecimum Dubium, quâ parte hoc postremum de Mixtis Matrimoniis quarit. Nam qua parte de Hæreticorum inter se Conjugiis in ea Civitate Mosæ Trajectensi agit, jam affirmativè respondi in Resolutione Dubii secundi.

Illud tantùm hîc observabo, Breve Urbani VIII. Incip. *Exponi Nobis* ad Archiep. Colonien. 14. Augusti anno 1627. datum, alio respicere, quàm ut ad proposita Dubia resolvenda trahi possit. Etenim Urbanus loquitur de Incolis Loci, ubi Tridentinum est promulgatum, transeuntibus ad Loca, ubi promulgatum non est. Quare terminum *ad quem* supponit semper esse Locum, ubi Tridentinum non obligat. Mox distinguit, an eò transeat quis in fraudem, an non &c. In Fœderato autem Belgio Tridentinum Catholicos obligat. Quo circa si illuc se transferat Catholicus exterus, inveniet sese ibidem æquè ligatum Tridentina Lege, ac reliquos Loci Catholicos. Si Hæreticus exterus illuc se transferat, inveniet ibi

Loc

Locū Catholicam ea Lege ligatam. Terminus proinde *ad quem* in casu nostro est Locus, in quo Catholici quique Tridentina Lege tenentur. Nihil ergo huc attinet Urbani Decretum.

Ad duodecimum, denique ultimum Dubium quid sit dicendum, satis exposui in Conclusionē post Dissertationem super Dubio primo. Ideoque quod ulterius addam, nihil superest.

Ita Censeo &c. submittens &c. ut supra &c.

Dominicus Turano Soc. Jesu.

I.

In Causa Ipre. Visitationis Sacrorum Liminum.

CUM gravissimam, Eminentissimi Patres, clandestinis Conjugiis in fœderatis Belgii Provinciis controversiam jamdiu ab eruditissimis Theologis agitatum, nunc verò peculiaribus studiis vestris, ac suffragiis propositam, tenuissimi ingenii mei viribus expendendam mihi demandastis: nulla me difficultas deterruit, quominus ad eum laborem ita omne meum studium, diligentiamque conferrem, ut nihil, quod ex hac imbecillitate proficisci posse videretur, in singulis hujus causæ momentis discernendis, desideraretis. Verùm, quoniam in quæstionibus omninò duodecim tota hujus controversiæ ratio continetur, duas quidem, quarum altera Hæreticorum inter se, altera Catholicorum cum Hæreticis Matrimonia complectitur, cum longiorem à me disputationem postulare videantur, copiosius tractabo; reliquas verò, quippe his affines